

Дырэктарат супраць

Віцэ-прэм'ер Уладзімер Сямашка быў адзіным, хто прэчыў Лукашэнку ў пытанні адмены субсідый прадпрыемствам.

У Беларусі дзяржаўная падтрымка будзе аказвацца толькі эфектыўным прадпрыемствам і толькі пад акупныя праекты. Як паведамляе БЕЛТА, аб гэтым

заявіў Аляксандар Лукашэнка 26 чэрвеня на нарадзе па пытаннях дзяржаўнай падтрымкі рэальнаму сектару эканомікі. «У прадпрыемстваў было больш за

10 гадоў, каб адаптавацца да новых умоў. Прадпрыемствы і калектывы, якія не змаглі гэта зрабіць, нам проста не патрэбныя», — заявіў А.Лукашэнка.

Нясна, ці гэта проста чарговыя пагрозы з мэтай заахвоціць стартныя прадпрыемствы працаваць лепей, ці падрыхтоўка да рэальнага скарачэння бюджэтных выдаткаў. Апошнія гады ўсё абмяжоўвалася словамі.

Працяг на старонцы 2.

Дэжа вю

Купальне па-багатаму ў Мірскім замку адкрыла тыдзень грандыёзных святкаванняў. 3 ліпеня для жыхароў сталіцы на праспекце Пераможцаў на адзін дзень заліюць лёд. Кожны зможа пад ліпенскім сонцам пагуляць у хакей ці проста пакоўзацца. Сваімі марнатраўствамі сёлетнія святкаванні нагадваюць часы Карала Радзівіла, празванага Пане Каханку. Той уладальнік Нясвіжу й Міру ў ліпені насыпаў дарогу з солі, каб ягоныя кліенты-шляхта маглі пакатацца на санях. Такімі спосабамі заваёўвалася папулярнасць у XVIII стагоддзі. А вакол занепадала Рэч Паспалітая. Кіраўнічая кляса губляла патрыятызм, каб страціць следам і саму дзяржаву... На шчасьце, гісторыя не паўтараецца з дакладнасцю.

У НУМАРЫ

Імклівы рост запазычанасці

Дэфолту не было, бо ўрад рэзка павялічыў замежную пазыку краіны. **Старонка 12.**

БРСМ для дарослых

У пятніцу прайшоў устаноўчы сход Менскага гарадскога аб'яднання «Белая Русь». **Старонка 5.**

Цыбуліны замест сабору

Новыя праекты ў Верхнім горадзе. **Старонка 8.**

КАМЭНТАР РЭДАКЦЫІ

Праграма
Каліноўскага,
аб'ект ярасьці

Ніводнае пачынаньне апазыцыі не выклікала за апошні час такога раздражненьня, нават ярасьці ўладаў, як Праграма Каліноўскага. Даючы магчымасьць якаснага навучаньня за мяжой усім студэнтам, выключаным з унівэрсытэтаў, Праграма гарантуе актывістам нацыянальнага руху моцны імунітэт.

На гэтым тыдні да яе зноў прыцягнутая ўвага.

Па-першае, распаўсюдзены другі набор на яе (**старонка 4**). Яе арганізатары зрабілі высновы з памылак мінулага году, і сёлета адбор шчыльнейшы, чым летась.

Па-другое, нейкая з спэцслужбаў напару з БТ арганізавала чарговы «скандал», скіраваны на дыскрэдытацыю Праграмы (**старонка 5**).

А як грамадзкая думка ацэньвае праграму пасля году яе дзеяньня? Вынікі апытаньня на сайце nn.by: 70% ставяцца да Праграмы Каліноўскага пазытыўна. Гэта больш чым добры паказчык для «opportunity», даступнай ня ўсім. Грамадзтва бачыць у Праграме шанец вышкаліць эўрапейскага ўзроўню спэцыялістаў для будучай Беларусі.

АПЫТАНЬНЕ НА САЙЦЕ NN.BY

Пачаўся другі набор на Праграму Каліноўскага. А вы як думаеце, ад яе для Беларусі больш карысьці ці шкоды?

карысьці: беларусы атрымваюць якасную адукацыю	128 (43.1%)
шкоды: мала хто зь іх вернецца на бацькаўшчыну	64 (21.5%)
карысьці: зьедуць слабыя	25 (8.4%)
шкоды: цяпер баламуты-апазыцыянеры не баяцца выключэньня	22 (7.4%)
ідэя добрая, але вучыць лепей ва Ўкраіне, каб меней спакусы застацца	58 (19.5%)

Усяго прагаласавала: 297

ГОД ПАЭЗІІ

Выпускнікам Ліцэю-2007

Піша Андрэй Хадановіч.

У Беларускам гуманітарным ліцэі чарговая выпускная вечарына. Уручэньне дыплёмаў і ўсякае такое сумна-сьвяточнае... Мне вельмі падабалася выкладаць літаратуру ў гэтай групе — на розных менскіх офісах-кватэрах. Для тых, хто ня ў курсе, Ліцэй быў забаронены ўладамі, але дагэтуль існуе ў падпольных умовах. У горадзе, за горадам... Так што два разы на тыдзень я езьдзіў туды электрычкаю. Забаўна, што з розных прычын навучальны год у Ліцэі пачынаўся ня 1 верасьня, як ва ўсіх незабароненых школьнікаў, а ў кастрычніку. Затое былі цудоўныя заняткі ўлетку ў Польшчы. Гданьск і мора згадваю з асаблівым замілаваньнем.

Карацей, дарагія ліцэйсты, хай вам сёньня радасна сьвяткуецца! Не злоўжывайце алькаголем, і, можа стацца, сустрэнеце сьвітаньне ў бадзёрым рамантычным настроі.

Кожны віншуе сяброў, як можа. Адна зь нешматлікіх рэчаў, якія я ўмею ў жыцьці рабіць, гэта складаць у радкі словы й часам іх рыфмаваць. Вось жа, віншую, як магу.

Не пераймайся, твая электрычка і сёньня прыйдзе: дваццаць хвілін па веды з дачнікамі й бамжамі, а потым — за тры пагоркі — будзе сядзіба ў прыгарадзе і падпольныя словы, якія ты любіш вушамі.

Прывыкаеш да добрага — і не губляеш звычай, хоць зададзена столькі, што прычэпа немагчыма. Сьвятам першага верасьня будзе табе кастрычнік, будзе расклад заняткаў — пад расклад электрычак, і падпольныя людзі, якіх ты любіш вачыма.

А таму прачынаеся і разумееш, што ўсё не так ужо і херова — дыхаць смачна і вольна! Не пераймайся, твая электрычка прыйдзе і сёньня: большасьць ведаў у гэтым жыцьці

ты атрымаш падпольна.

Дырэктарат
супраць

Працяг са старонкі I.

Лукашэнка падкрэсьліў, што ўсе наяўныя сродкі павінны быць сканцэнтраваны на прарыўных напрамках, якія забяспечваюць павышэньне канкурэнтаздольнасьці эканомікі.

Спэцыфічным тэрмінам «рэальны сэктар эканомікі» ў Беларусі акрэсьліваюць прамысловасьць і сельскую гаспадарку. Сфэру паслуг і навуковыя дасьледаваньні, доля якіх у сусьветным ВУП імкліва расьце, да «рэальнага сэктару» не адносяць. І ў прыярытэты іх ніколі не залічвалі. Беларускія ўрадоўцы дагэтуль застаюцца ў палоне савецкіх уяўленьняў пра эканоміку, паводле якіх ступень разьвіцьця краіны прама прапарцыянальная маштабам прамысловай вытворчасці, найперш — цяжкай прамысловасьці. Гэта было абумоўлена важнасьцю ВПК для дасягненьня галоўнай мэты савецкага рэжыму — сусьветнага панаваньня. Цяжка сказаць, ці адэкватны такі падыход нацыянальным інтарэсам Беларусі. Цяжкая прамысловасьць і сельская гаспадарка — энэргаёмістыя галіны. І зь іншага боку, геаграфічнае становішча Беларусі і адукацыйная інфраструктура натуральна спрыя-

юць пашырэнню сферы паслуг (ад праграмавання да банкаўскай сферы, ад транспарту да будаўніцтва).

Падтрымка прамысловасці і сельскай гаспадаркі доўгія гады мела палітычную мэту: захаваць заняцасць на дзяржаўных прадпрыемствах і тым самым залежнасць ад адміністрацыі, забяспечыць падтрымку аўтарытарнай улады, прадэманстраваць яе перавагі перад дэмакратычнай і нацыянальнай альтэрнатывай. Але «ў прадпрыемстваў было больш за 10 гадоў, каб адаптавацца да новых умоваў. Прадпрыемствы і калектывы, якія не змаглі гэта зрабіць, нам проста не патрэбныя», — заявіў цяпер А.Лукашэнка. «Калі і абваліцца — дзяржава ад гэтага не загіне, а раней, калі б усе абваліліся, то і дзяржава загінула б. Таму мы вымушаны былі праводзіць такую палітыку», — сказаў А.Лукашэнка.

Асабліва дасталося сельскай гаспадарцы і лёгкай прамысловасці, дзе сытуацыя найгоршая.

«Я раблю адну выснову, што ўрад за кошт бюджэту спрабуе скрыць сваю няздатнасць і дрэнную работу», — сказаў А.Лукашэнка.

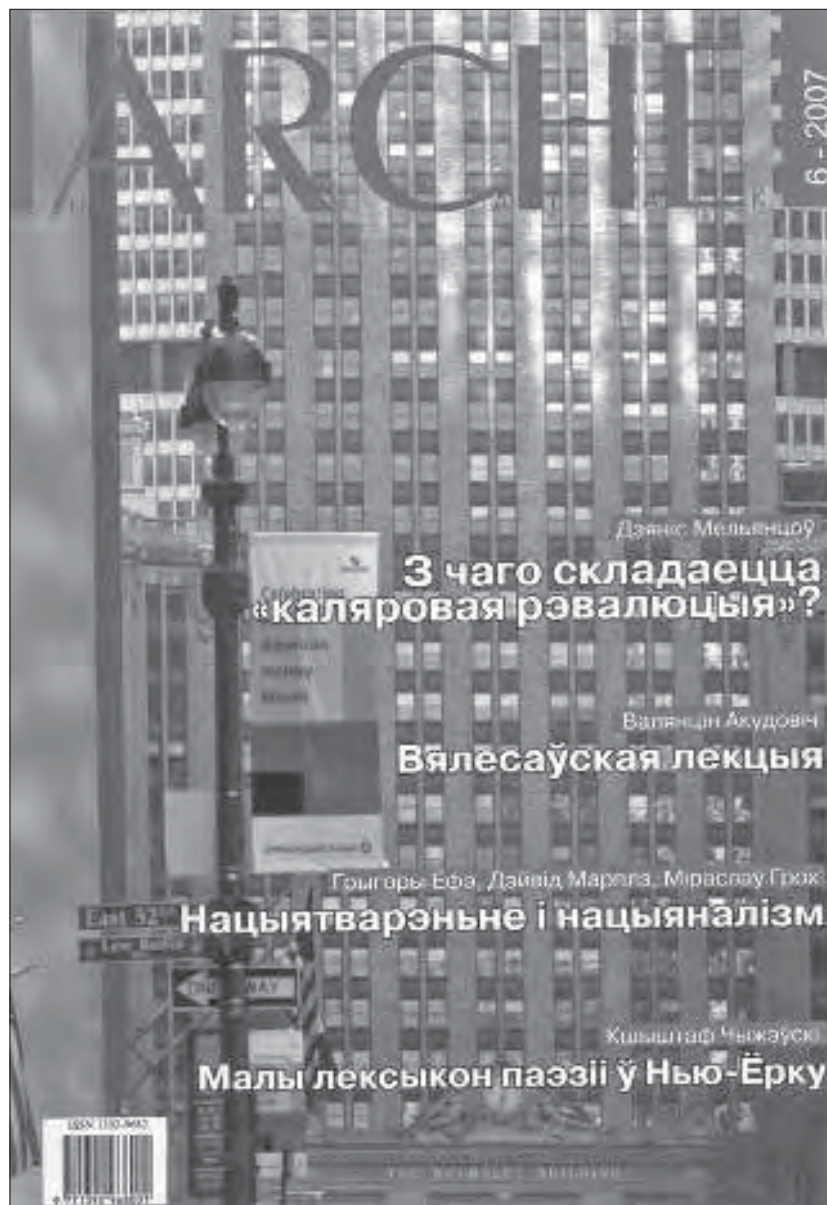
Міхаіл Мясьніковіч, Зянон Ломач і намеснік кіраўніка Адміністрацыі прэзідэнта Леанід Анфімаў выступілі ва ўнісон з А.Лукашэнкам з крытыкай «асобных дзеянняў ураду». «Мы ўзгадалі цэлы клас утрыманцаў», — грымеў Анфімаў.

Пярэчыць наважыўся толькі віцэ-прэм'ер Уладзімер Сямашка. Ён выказаўся за працяг практыкі дзяржпадтрымкі. Ужо ня першы раз У.Сямашка выступае ў ролі выказніка інтарэсаў дырэктарату. Гэтак, нядаўна ён выступіў за «павышэнне сацыяльнай абароны насці кіраўнікоў прадпрыемстваў». Гэта значыць, за рост заробкаў, пэнсіяў, выгодаў для іх.

Смелыя, па лукашэнкаўскіх мерках, заявы У.Сямашкі адлюстроўваюць рост супярэчнасцяў між дырэктаратам і ідэалогічна-сілавым апаратам рэжыму. Першаму хочацца павелічэння ўласнай ролі ў працэсе капіталізацыі. Другі імкнецца да пабудовы дзяржаўна-манапалістычнага капіталізму.

Мікола Бугай

П Ы Т А Й Ц Е С Я Ў Р А С П А Ў С Ю Д Н І К А Ў Н О В Ы Н У М А Р

ПАДПІСНЫ ІНДЭКС 00345

Шляхам Вітаўта Мілінкевіча

21 чэрвеня, ва ўправе БНФ прайшлі першыя сумоўі для тых, хто хоча трапіць на вучобу ў Польшчу па праграме Каліноўскага.

Хлопцы і дзяўчаты прыехалі ў Менск з усіх гарадоў Беларусі. Многія з бацькамі — хто ж яшчэ падтрымае ў такую адказную хвіліну. Таты і мамы хвалююцца ня менш за сваіх дзяцей. Адзін бацька кажа: «Страшна адпуская дачку ў сьвет, але выйсьця няма».

Адначасова зь першымі наведнікамі ў офісе партыі БНФ зьявілася нейкая бабулька-правакатарка, на дзіва абазнаная ў беларускай гісторыі: «Што, нашчадкі Каліноўскага сабраліся? Усе ў Польшчу ўцякаеце, а хто тут будзе?»

Вялікая зала ўправы была цалкам запоўненая «абітурыентамі». Відовішча вельмі падобнае да ўступнага іспыту ў ВНУ, калі яшчэ не ўвялі тэставаньня.

Гадзіна «Х». Выходзіць строгі «экзамэнатар» — праваабаронца Алег Воўчак. Ён называе прозьвішча — падскоквае адзін хлопца. Маці хлопца кажа: «Ну, з Богам». Маладзён ідзе ў кабінэт. Хвілінаў праз 7-10 выходзіць. Яго адразу абступаюць іншыя прэтэндэнты / канкурэнты: «Ну як? Падзееш? Што пыталіся?» Хлопец сьмяецца: «Меней, чым ва ўнівэрсытэце на іспысьце».

Алесь С. папрасіўся на прыём без чаргі, праз пару гадзінаў яму трэба здаваць экзамэн у мэдунівэрсытэце. Выходзіць амаль адразу і адмоўна махае рукой: «Ня возьмуць. Мяне ж ня выгналі з унівэру. Тым больш,

Алег Воўчак (зьлева) — строгі экзамэнатар.

кажуць, на мэдыцыну месцаў ня будзе». Зрэшты, Алесь ня вельмі і засмуціўся. Ён нічога не губляе, бо можа прадоўжыць вучобу на радзіме. Некаторыя ж дзяўчаты выходзілі з «экзамэнацыйнага» кабінэту са сьлязьмі на вачох. Тут лішнія пытаньні ня трэба — камісія паставіла «нездавальняюча».

У першы дзень ніхто не атрымаў адназначнага адказу, ці паедзе ён за мяжу. Кажуць, што будуць разьбірацца з кожным выпадкам асобна, бяруць нумар тэлефона і называюць прыкладную дату, калі можна чакаць тэлефанаваньня.

Чакаючы сваёй чаргі, дзяўчына расказвае, што яе выгналі з Акадэміі музыкі, нічога іншага, як сьпяваць, яна ня ўмее. Вось і хоча ў Польшчы працягнуць вучобу. Усіх пераконвае, што абавязкова вернецца: «Каму я ў той Польшчы патрэбная».

Бачачы знаёмыя твары, хлопцы і дзяўчаты пачынаюць сьмяяцца і жартаваць: «І ты ў польскі балаган захацеў? Шляхамі Вітаўта Мілінкевіча пойдзем?» Расказваюць адзін аднаму пра затрыманьні і арышты, ператрусы і допыты. Хвалююцца, ці змогуць вывучыць польскую. Чамусьці мала хто гаворыць па-беларуску.

Заходжу паглядзець, што адбываецца ў «экзамэнацыйным пакоі». У камісіі сямёра чалавек. Выклікаюць «абітурыента». Заходзіць сымпатычная дзяўчына з Паставаў Алесь Р. Пытаюцца, хто такая, адкуль, як удзельнічае ў палітычным жыцьці, ці былі нейкія рэпрэсіі. Адказвае, што не было, але з працы звольнілі яе бацьку, пастаўскага дэмакратычнага актывіста. Праграма Каліноўскага разьлічана і на дзяцей, у якіх рэпрэсаванымі аказаліся бацькі. Зрэшты, у дзяўчыны не аказалася па-

трэбных дакумэнтаў, каб гэта пацьвердзіць. У камісіі просяць прывезьці ўсе патрэбныя паперы, а ўжо потым будзе весьціся гаворка пра вучобу.

Дзяўчына з Баранавіч пераконвае, што празь яе палітычную актыўнасьць яна можа паступіць ва ўнівэрсытэт. Пытаюцца, а ці былі супраць яе прымененыя нейкія палітычныя рэпрэсіі. Кажа, што не. Таму і шанцы зьехаць у яе малыя.

Вынікае, сёлета трапіць на праграму Каліноўскага зможа далёка ня кожны. Адбор стаў нашмат больш строгі, чым летась. Сёлета ў фонд абароны рэпрэсаваных «Салідарнасьць» было пададзена каля 60 заявак на працяг вучобы за мяжой. Колькі зь іх задаволяць, а колькім адмовяць, стане вядома ў пачатку ліпеня.

Экзамэнацыйная кампанія працягваецца.

Зьміцер Панкавец

БРСМ для дарослых

У пятніцу ў сталіцы прайшоў устаноўчы сход Менскага гарадскога грамадскага аб'яднання «Белая Русь».

Напярэдадні сходу яго ініцыятары звярнуліся да жыхароў гораду з заклікам «аб'яднаць намаганні для падтрымкі курсу, які праводзіць дзяржава, для абароны нашых грамадзян ад разбуральнага ўздзеяння «добра-злычліўцаў звонку», спалучэння вопыту і ведаў старэйшага пакалення, сілы і магчымасцяў маладога». «Стварыўшы Менскае грамадскае аб'яднанне «Белая Русь», мы яшчэ больш аб'яднаем нашы магчымасці і памкненні да абароны нашай Радзімы, да яе развіцця, умацавання і ўдасканалвання». (Усё гэта цытаты зь «Звязды».)

Мясніковіч шкадуе, што няма КПСС

«Не Белавескія пагадненні ляжаць у аснове распаду СССР і не вайскова-прамысловы комплекс, які забіраў асноўныя сродкі. Асноўная прычына ў тым, што з Канстытуцыі быў вымараны артыкул пра кіроўную ролю КПСС, — заявіў кіраўнік Акадэміі навук Міхаіл Мясніковіч, выступаючы на міжнароднай канферэнцыі, прысвечанай 15-годдзю Эканамічнага суду СНД. На ягоную думку, разам з гэтым артыкулам знік «стрыжань грамадства». «Сёння Кітай пры наяўнасці кампартыі развіваецца і ўсім дэманструе свае поспехі», — дадаў ён.

ЗМІЦЕР БРУШКА

Сярод ініцыятараў стварэння гарадской арганізацыі — вядучы тэлепраграм АНТ Аляксандар Аверкаў, дырэктар Тэатру музкамедыі сыпавак Аляксей Ісаеў, аўтар слоўнага гімну Уладзімер Карызна,

дэпутат палаты прадстаўнікоў вяртыкальніца Ірына Аляксанава, трохразовы чэмпіён Алімпійскіх гульняў Аляксандар Мядзведзь.

Аналігічныя сходы прайшлі ў многіх іншых гарадах

Гісторыя «Белай Русі»

Аб'яднанне было створанае ў 2004 годзе на Гарадзеншчыне. Ягоным ініцыятарам стаў рэктар Аграрнага ўніверсітэту Горадні і адначасова дэпутат савету рэспублікі (прызначанай палаты) Вітаўт Песьціс. У траўні 2007-га аб'яднанне рэзка актывізавалася і ягоныя аддзяленні сталі рассяці ва ўсёй краіне, як грыбы. На сёння, паводле словаў Песьціса, яно налічвае 12 тыс. чалавек.

краіны пад шчыльным кантролем чыноўнікаў з ідэалагічнай вэртыкалі.

Журналістаў Зьмітра Брушка, Кірылу Жываловіча і Андрэя Александровіча не пусцілі ў памяшканне Дзяржаўнага музычнага тэатру, дзе адбываўся сход. Са словаў З.Брушка, ім адмовілі на той падставе, што журналісты ня мелі акрэдытацыі. «Там прысутнічала ледзьве ня ўсё чынавенства з ідэалагічнага аддзелу Менгарвыканкаму», — кажа журналіст «Белгазеты». Ён кажа, што хтосьці з чыноўнікаў і выклікаў міліцыянтаў.

Супрацоўнікі міліцыі выклікалі дадатковую машыну, каб адвезці затрыманых у РУУС, аднак пачуўшы, што тэафануюць калегам, адмовіліся ад сваіх намераў.

Сходы па стварэнні аб'яднання «Белая Русь» прайшлі ва ўсіх рэгіёнах краіны. Скрозь іх арганізацыяй займаюцца дзяржаўныя чыноўнікі з управленняў ідэалогіі. Многія назіральнікі выказваюць ідэю, што «Белая Русь» стане квазі-партыяй А.Лукашэнкі. Аналігам БРСМ, толькі для дарослых.

Сямён Печанко

Правакацыя БТ і спэцслужбаў

«У чатырох актывістаў радыкальнай беларускай апазіцыі, якія навучаюцца ў Польшчы, на мытні былі адабраныя два ноўтбукі з электроннымі дапаможнікамі па тэарыізма», — паведаміў Першы канал 24 чэрвеня.

Справа выглядала падазрона хоць бы таму, што вынікла адразу пасля пазбаўлення Беларусі гандлёвых прэфэрэнцый ЭС. Як высветлілася, у чатырох

юнакоў сапраўды канфіскавалі ноўтбукі. Толькі было гэта... чатыры месяцы таму. Працягу справа ня мела, аднак і кампутары дагэтуль не вярнулі, нягледзячы на прэсыдэнцкія скаргі.

Сярод тых чатырох былі прэсавы сакратар «Маладога фронту» Барыс Гарэцкі і гарадзенец Яўген Скрабутан. Апошні набыў вядомасць пасля таго, як яго выключылі з універсітэту за графіці

«Спыніць русіфікацыю».

Сам Гарэцкі на днях вылецеў у Страсбург, каб узяць удзел у сесіі Парлямэнцкай асамблеі Рады Эўропы. «Мо хтосьці тэа ноўтбукі папросту прысабечыў, а цяпер ня хоча аддаваць?» — кажуць юнакі.

Барыс Гарэцкі належыць да хрысціянскае плыні МФ і адкідае гвалтоўныя мэты палітычнай барацьбы.

Праваабаронцы адзначаюць, што спробы адстаяць свой гонар і годнасць у дачыненні БТ ніколі ня мелі поспеху.

МБ

На пытаньне пра Чыжа Міклашэвіч пасьміхнуўся

Пра кіраўніка «Белнафтахіму» Бароўскага ён паведаміў, што ў справе «яшчэ пяць-шэсьць фігурантаў».

Генэральны пракурор Беларусі Пятро Міклашэвіч (на фота) даў прэс-канфэрэнцыю з нагоды 85-годзьдзя пракуратуры, якое адзначаецца 26 чэрвеня.

На ёй генпракурор паведаміў, што ў дачыненні да былога кіраўніка «Белнафтахіму» Аляксандра Бароўскага заведзеныя ў сумесныя крымінальныя справы: па артыкуле 210 «Крадзеж шляхам злоўжываньня займаемай пасадай» і 424 «Злоўжываньне службовымі паўнамоцтвамі». Апроч гэтага, вядзецца следства па артыкуле 375 «Разгалашваньне службовай таямніцы». Паводле словаў пракурора, крадзяжы былі ўчынены Бароўскім падчас закупкі й рэалізацыі нафтапрадуктаў.

Апроч Бароўскага, у справе яшчэ пяць-шэсьць фігурантаў, прозьвішчы якіх Міклашэвіч назваць адмовіўся, толькі дадаў, што гэта прадстаўнікі «Белнафтахіму» і кіраўнікі іншых камэрцыйных арганізацый.

На пытаньне, ці пра-

ходзіць па гэтай справе дырэктар фірмы «Трайпл» Юры Чыж, Міклашэвіч заўсміхаўся і паўтарыў, што ў інтарэсах следства прозьвішчы пакуль называць ня будзе.

Генпракурор пацьвердзіў, што 31 траўня пракуратура завяла крымінальную справу на двух палкоўнікаў КДБ і палкоўніка МУС. Іх вінавацяць у атрыманьні хабару ў асабліва вялікіх памерах.

У справе затрыманага два тыдні таму ў Маскве былога намесьніка Васіля Лявонава ў калгасе «Рассвет» Мікалая Гецмана генпракурор паведаміў, што ідзе працэс ягонай экстрадыцыі. Але справа ўскладняецца тым, што Гецман хоча прыняць расейскае грамадзянства.

Паводле словаў Пятра Міклашэвіча, у ліпені скончыцца следства па справе на конт карупцыі на пераходзе «Заходні Буг» і гарадзенскай мытні. Перад судом паўстануць 22 чалавекі, сярод іх — 9 мытнікаў. Іх абвінавачваюць у незаконным увозе ў краіну

ЮЛІА ДАРАШКЕВІЧ

буйных партый кампутарнай і побытавай тэхнікі ды мяса.

Праць нейкі час перададуць у суд яшчэ адну крымінальную справу супраць мытнікаў. 25 чалавек вінавацяць ва ўчыненні шкоды дзяржаве на 90 млрд. рублёў.

«Мы маем справу з сапраўднымі злачыннымі арганізацыямі на мытні», — зазначыў Міклашэвіч.

Летась былі заведзеныя 797 крымінальных справаў па факце хабару, 464 — крадзяжу з выкарыстаньнем службовых паўнамоцтваў, 316 — злоўжываньня службовымі паўнамоцтвамі. Гэта на 18,1% менш, чым пазалетась.

Акрамя таго, генпракурор паведаміў, што Камітэтам дзяржбяспекі ўсчатая крымінальная справа па факце гібелі ў Самалі беларускіх самалётаў. Аднак істотных зрухаў у ёй пакуль няма.

У цэлым жа, па словах Пятра Міклашэвіча, генэральная пракуратура ў сваёй дзейнасьці кіруецца лёзунгам Лукашэнкі «Ў нас няма недатактыльных».

Зьміцер Панкавец

Газіёпа наступае

Яе зброя — трубы і ракеты. Камэнтар Аляксандра Класоўскага.

Маскоўскае выданьне «Газета» трыюмфуе. У публікацыі з двухсэнсоўнай назвай «Газіёпа» (але выразным падзагалоўкам «Новы ўсясьветны энэргетычны парадак па-расейску») выданьне абмалёўвае сапраўды ўражальную панараму газанафтавага наступу Крамля на Стары Сьвет. Якія ж на гэтым тле перспэктывы Беларусі?

У мінулую суботу «Газпром» падпісаў маштабную дамову з італьянскай кампаніяй «Эні». Газаправод «Паўднёвая плынь», акрамя ўсяго іншага, можа стаць альтэрнатывай праекту «Набука», які меў на мэце пампаваць на захад блакітнае паліва з Ірану ды Цэнтральнай Азіі.

Карацей, Масква адсякае канкурэнтаў. А таксама купляе энэргетычнымі пернікамі ляльнасьць бедных краінаў Паўднёва-Ўсходняй Эўропы. У мінулую нядзелю Пуцін асабіста наведаў дзеля гэтага Балканскі энэргетычны саміт у Заграбе. Як піша тая ж «Газета», «Масква знайшла самае слабое месца ў абароне Эўразьвязу. У балканскі прарыў кінуты ўвесь расейскі ТЭК».

На тле гэтай сапраўды маштабнай панарамы энэргетычных манэўраў асабліва выразна бачна, што Беларусь ня ёсьць нейкім транзытным пупом зямлі, як здавалася асобным тутэйшым стратэгам.

І Паўночнаэўрапейскі газаправод, і БТС-2, і цяпер вось «Паўднёвая плынь» аб'ектыўна абсяцэнняюць транзытныя козыры Беларусі. «Независимая газета» найпрост кажа пра «новую пугу для Кіева і Менску».

Падарункі ў чыноўнікаў будуць забіраць у прыбытак дзяржавы

27 чэрвеня палата прадстаўнікоў прыняла законапраект аб унясенні паправак у некаторыя законы па пытаньнях дзяржаўнай службы. Там, у прыватнасьці, гаворыцца, што «дзяржаўныя службоўцы не маюць права прымаць маёмасьць (падарункі) або іншую выгаду ў выглядзе паслугі ў сувязі з выкананьнем службовых абавязкаў, за выключэньнем сувэніраў, якія ўручаюцца пры правядзеньні працякоўных і іншых афіцыйных мерапрыемстваў».

Сувэніры, кошт якіх перавышае 5 базавых велічынь (155 тыс. рублёў), перадаюцца ў прыбытак дзяржавы па рашэньні камісіі, створанай кіраўніком дзяржаўнага органу.

Нашых кандыдатаў няма

Ніхто зь беларусаў ня вылучаны на Нобэлеўскую прэмію міру сёлета.

Паводле на-шай інфармацыі з крыніцаў у Нарвэгіі, ніводзін беларус ня быў намінаваны сёлета на Нобэлеўскую прэмію міру.

Летась у сьпісе намінантаў быў праваабаронца Алесь Бяляцкі. Ён разглядаўся як адзін з самых імаверных кандыдатаў.

Вылучэньне сканчваецца ў лютым, і сьпісы кандыдатаў застаюцца ў та-ямніцы. Аднак пэўна, што прынамсі сярод нарвэгаў беларусаў сёлета ніхто не вылучаў.

Летась кандыдатуру Алесь Бяляцкага прапанавала група дэпутатаў нарвэскага парлямэнту ад розных партыяў. Гэтую ідэю лабіравалі пра-

ваабаронцы з Швэцыі й Нарвэгіі.

Выбар ляўрэата ажыццяўляе камітэт у складзе пяці чалавек, якія дэле-гуюцца рознымі партыйнымі фрак-цыямі парлямэнту. Да гэтага пытань-ня нарвэжцы ставяцца як да справы нацыянальнага гонару.

Прэмію ў свой час атрымалі Нэль-сан Мандэла — лідэр руху барацьбы з апартэідам, Андрэй Сахараў (1975) — самы вядомы з савецкіх дысыдэн-таў, Лех Валэнса (1983) — лідэр польскай «Салідарнасьці», кіраўніца бірманскай апазыцыі Су Джы ці яшчэ кіраўнікі вызваленчага руху Ўсходня-га Тымару. Камусьці зь іх гэтае най-вышэйшае сусьветнае прызнаньне дапамагло захаваць свабоду, камусьці — нават жыцьцё. Яшчэ дзесьці гэта дапамагло ўнікнуць крыві — галоў-ная задача прэміі.

Дагэтуль ніводзін беларус не ат-рымліваў прэстыжнай узнагароды. Ураджэнцы Беларусі — Ахарон Клу-т (хімія), Сайман Сьміт Кузьнец (эка-номіка), Жарэс Алфёраў (фізыка), Мэнахем Бэгін і Шымон Пэрэс (мір)

УЛАДЗІМЕР ШТАЛПАК

— але не грамадзяне краіны.

У свой час Сяргей Дубавец пісаў, што атрыманьне Нобэлеўскай прэміі было б важным для ўмацаваньня на-цыянальнага гонару беларусаў.

Аднак паслядоўна лабіраваньнем беларускіх кандыдатураў на Нобэля не займаецца ніхто: ні ва ўрадзе, ні ў незалежным грамадстве.

Мікола Бугай, Осла

СЬЦІСЛА

Лукашэнка сустрэўся з галяндцамі

Банк «ABN Amro» (Нідэрлянды) зацікаўлены ў доўгатэрміновай супрацы зь Беларуссю. Пра гэта было заяўлена 21 чэрвеня падчас сустрэчы Аляксандра Лукашэнкі з кіраўніцтвам банку. Член праўленьня «ABN Amro» Вілка Джыска-т зазначыў, што банк выбудовуе ў Беларусі канцэпцыю супрацоўніцтва на доўгатэрміновай аснове. Паліўна-энэргетычны комплекс разглядаецца «ABN Amro» ў якасьці прыярытэтнай сфэры для інвэставаньня.

Выбары пройдуць 12 кастрычніка 2008 году

Цэнтравыбаркам лічыць

12 кастрычніка 2008 году аптымальнай датай для правядзеньня выбараў дэпутатаў палаты прадстаўнікоў. Пра гэта заявіў сакратар выбаркаму Мікалай Лазавік.

Беларуская мова стане афіцыйнай на тэрыторыі ЭС

У гарадзкой управе гораду Гайнаўка, што на Беласточчыне, у хуткім часе можна будзе вырашаць усе пытаньні, карыстаючыся беларускай мовай. Адназначную ўхвалу на ўнёсак Беларуска-Народнай фракцыі прыняла гарадзкая Рада. 27% жыхароў Гайнаўкі лічаць сябе беларусамі. Права карыстацца роднай мовай (у якасьці «дапаможнай

мовы» ў дзяржаўных установах) дае ім адпаведны закон, прыняты ў 2005 годзе.

Рашэньне Рады яшчэ мусіць зацьвердзіць МУС Польшчы.

Саюз левых партый: дубль два

Партыйная апазыцыя гатовая гуляць па правілах уладаў: у найбліжэйшы час плянуецца зладзіць паўторную ўстаноўчую канфэрэнцыю Саюзу левых партый (СЛП). Пра гэта паведаміў выконваючы абавязкі старшыні Грамады Анатоль Ляўковіч.

У лютым Міністэрства юстыцыі адмовіла СЛП у рэгістрацыі, спасылаючыся на тое, што

паводле заканадаўства палітычныя партыі ня маюць права арганізоўваць мерапрыемствы на тэрыторыі іншых дзяржаў. Між тым прась неагчымасьць знайсці памяшканьне зьезд праводзілі ў Чарнігаве.

Мілінкевіч едзе па краіне

Аляксандр Мілінкевіч распачаў чарговую сэрыю паездак па рэгіёнах Беларусі. «Стварэньне разгалінаванай сеткі народнага Руху «За Свабоду» стане галоўнай мэтай паездак», — паведамляе сайт палітыка.

МБ;
з выкарыстаньнем інф.
«Харты'97», радыё
«Свабода»

Цыбуліны замест сабору

Новыя праекты будаўніцтва ў Верхнім горадзе: на месцы рэнэсанснага сабору будзе капліца ва ўладзімера-суздальскім стылі, а на месцы Малога Гасцінага двара — фантан.

Фальшаваньне старога Менску скоро будзе скончана. Ва ўнітарным прадпрыемстве «Менскпраект», якое ёсць фактычна манапалістам на практычныя работы на Верхнім горадзе, гэтымі днямі даводзяць да прэзэнтацыі чарговы праект.

Без агалоскі дапрацоўваецца дакумэнтацыя на два аб'екты. На месцы, дзе стаяў рэнэсансавы сабор Сьвятога Духа, узарваны камуністамі ў 1937 годзе, цяпер для Маскоўскага Патрыярхату пабудуюць каплі-

цу (вышыня 6 м). Проста на старажытных падмурках, не зважаючы на культурны слой. Вызначанае месца — прыкладна за падмуркамі былога галоўнага фасаду сабору, углыб галоўнай навы на 2 метры.

Усё гэта, атрымліваецца, дзеля таго, каб РПЦ застаўпіла тэрыторыю, каб ніхто там нічога не плянаваў адбудоўваць.

А на месцы былога будынка малога гасцінага двара (пл. Свабоды, 19-21) (праваруч ад галоўнага фасаду

цяперашняга праваслаўнага будзе... басэйн з фантанам. Старшыня гарвыканкаму Міхаіл Паўлаў ужо падпісаў гэтыя праекты.

Беларуская рэспубліканская навукова-метадычная рада па пытаннях гісторыка-культурнай спадчыны пры Міністэрстве культуры чарговы раз ухваліла чарговы акт вандалізму.

Хоць, у адпаведнасьці з пастановай Савету Міністраў ад 12 кастрычніка 2004 г. №1271 «Пра зацьверджаньне Комплекснай

праграмы рэканструкцыі, рэстаўрацыі, аднаўленьня і добраўпарадкаваньня гістарычнага цэнтру г. Менску на 2004—2010 гады» гарвыканкам унёс абодва гэтыя аб'екты ў Сьпіс гісторыка-культурнай спадчыны ў межах гістарычнага цэнтру. Самі прынялі, самі парушым...

Калі праекты рэалізуюцца, стары горад стане яшчэ менш падобны да таго, якім ён быў. Зьмяншаюцца шанцы на аднаўленьне Верхняга гораду ў цэласьці — кварталу шчыльнай барочнай забудовы. Бяз гэтага *genius loci*, дух месца старога Менску, траціцца незваротна. Замест гэтага крок за крокам Верхні горад насычаецца расейскімі архітэктурнымі элемэнтамі, якіх ён гістарычна ня ведаў.

Сяргей Харэўскі

У цэнтры гораду зьнясуць тузін дамоў і Першамайская стане ідэальна прастай.

Пінск спрастуюць

Генплан разьвіцьця Пінску прадугледжвае радыкальныя зьмены ў цэнтры

гораду.

Плянуюцца знос двух жыхлых дамоў на вуліцы Завальнай і цэлага дзясятка на правым баку Першамайскай на кавалку ад рэстарану «Зара» да будынку Нацбанка. На вызваленай тэрыторыі аўтадарога злучыць вуліцы Першамайскую і Бялова.

Такім чынам выезд на мост церазь Піну ў гістарычнай частцы гораду будзе магчымы без «затараў» і паваротаў. Адміністрацыя ўжо пачала паэтапнае адсяленьне жыхароў. Некаторыя зь іх зьнікнуць з мапы Пінску ўжо да канца бягучага году.

Заснаваны не пазьней за 1097 год Пінск — адзін з найстарэйшых гарадоў краіны. Ён таксама адзін з самых захаваных: васнныя дзеянні мінулі яго бокам, а саветы ўзарвалі ў ім толькі езуіцкі сабор.

Разьвітаньне з старой пляніроўкай

Пры зносе дамоў і спрамленьні вуліцаў страціцца непаўторная прастора старога Пінску, які фармаваўся стагодзьдзямі і адлюстроўваў палескі ландшафт. Пінскія архітэктары, як і гарадзенскія, забываюцца, што цуд старасьвеччыны ствараюць не асобныя будынкі, а іх ансамблі. У незвычайнасьці — хараство. І ў цэльнасьці. Трацячы цэльнасьць, старыя гарады ператвараюцца ў асобныя старыя дамы, упісаныя ў новыя мікрараёны. Зрэшты, упартыя перабудовы што ў Горадні, што ў Пінску могуць робіцца сьвядама. Старыя гарады натхнялі нацыянальны дух. Разбураючы старыя кварталы, ідэалігі дабіваюцца, каб яны не пераўзыходзілі ў свэфэрыду.

Гарадзенская фартэцыя

30 чэрвеня ў Горадні паўстане намётавае мястэчка.

Ад 30 чэрвеня ў прыгарадзе Горадні распачынаецца летнік. Удзень жыхары лягеру будуць несці вахту ў Старым горадзе, увечары бавіць час ля вогнішча пад сьпева бардаў.

Летнік «Гарадзенская фартэцыя» паў-

стане непадалёку ад гораду, не безразе Нёману. Гэта будзе намётавае мястэчка, распавёў актывіст кампаніі «Выратуем Горадню» Алесь Залеўскі. Назву падка-заў пісьменьнік Уладзімер Арлоў. Удзень жыхары лягеру будуць несці вахту

ў горадзе побач з будынкамі, заплывавымі пад знос, раздаваць інфармацыйныя матэрыялы, прысьвечаныя праблеме рэканструкцыі Горадні. Увечары іх чакае культурная праграма: сьпевы бардаў і многае іншае. Свой удзел ужо пацьвердзілі Тацяна Беланогая і гурт «Джамбібум».

Распачнецца летнік 30 чэрвеня, у дзень, калі гарадзенцы адзначаюць Купальле. Залеўскі разьлічвае, што летнік зьбярэ ня менш за паўсотні маладзёнаў.

Сямён Печанко

Брукаванку 1938 году мяняюць на плітку

Адзіная пешаходная вуліца Горадні, Савецкая, зачыненая. Вядзецца плянавая замена бардзюраў і старой пліткі на ходніках. Яе плянуюць выкарыстаць на іншых вуліцах, а Савецкую заклаць новай пліткай і мармуровымі бардзюрамі.

Краязнаўца Ігар Лапеха ня бачыць патрэбы мяняць трывалы брук і бардзюры 1938 г. «Ізноў з гарадзенцамі не парайліся! — абураецца ён. — Які трэба мець густ, каб прыняць такое рапэньне? Няма пачуцця гаспадара ў іх».

СП

Круглы стол па вострых праблемах

Нягледзячы на запалохваньні, на ім прысутнічалі выкладчыкі гарадзенскіх унівэрсытэтаў.

20 чэрвеня ў Горадні быў круглы стол «Каму выгадна разбураць Горадню?».

Арганізатарамі выступілі аргкамітэты кампаніі «Выратуем Горадню», Руху «За Свабоду», ТБМ.

У дыскусіі ўдзельнічалі выкладчыкі ўнівэрсытэтаў. Наме-

сьнік прарэктара па выхаваўчай працы Гарадзенскага ўнівэрсытэту Тацяна Бадзюкова папярэдзіла кожнага запрошанага, што яго прысутнасьць недапушчальная», — патлумачыў адсутнасьць часткі запрошаных актывіст Алесь Залеўскі.

Аляксандар Мілінкевіч, які таксама прысутнічаў на паседжаньні, лічыць, што гэтая справа палітычная. Праблема ў спосабе фармаваньня ўлады, якая не абіраецца, а прызначаецца зьверху, таму й не кантралюецца народам, лічыць палітык.

Удзельнікі абмеркаваньня высунулі шэраг прапаноў, сярод якіх — адбудова страчаных гарадзенскіх помнікаў, у тым ліку і Фары Вітаўта, разбуранай у 1961 г.

СП

Невядомая Горадня з гравюры Макоўскага

У 80-я XX ст. у Стаколье быў знойдзены адбітак гравюры тапографа і мастака зь Нясьвіжу Тамаша Макоўскага. На ім — Старая Горадня зь левага берага Нёмну. Даступная раней копія была пазбаўленая паловы — амаль усё масавай забудовы гораду.

Гравюра (зьверху) раскрывае эстэтычны асаблівасьці найважнейшага этапу фарміраваньня горада, калі вызначыліся элементы яго кампазыцыі, іх сувязі з тапаграфіяй ландшафту, што істотна для рэгенэрацыі гістарычнай забудовы Горадні, якая застаецца па-ранейшаму актуальнай.

Паводле часопісу «Мастацтва»

Непісаная Канстытуцыя

Пакуль існуе Расея ў сваім цяперашнім выглядзе, пагрозы распаду Эўрасаюзу няма. Піша **Віталь Тарас**.

«Малая Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь» была апублікаваная ў «Нашай Ніве» ўсяго за дзень да таго, як на саміце ў Брусэлі вырашыўся лёс канстытуцыі эўрапейскай. Фактычна, замест яе будзе дзейнічаць Хартыя (базавы пагадненне). У яе тэксьце ня згадваюцца сыяг і гімн Эўрасаюзу, але ўводзіцца пасада прэзідэнта, які будзе абірацца Радай міністраў на два з паловай гады, а таксама Вярхоўнага прадстаўніка ЭС у справах знешняй палітыкі. Пагадненне пачне працаваць напoўніцу празь дзесяць гадоў, але ўжо ў 2014 г. будзе абраны першы прэзідэнт.

Зразумела, параўноўваць тэксты Малой Канстытуцыі і эўразьвязаўскага дакумэнту не выпадае. Надта ў розных гістарычных вымярэннях і рэаліях жывуць сёньня РБ і ЭС. Самі распрацоўшчыкі беларускага дакумэнту падкрэслівалі, што ён ствараўся, так бы мовіць, навырост. Так што ацаніць яго значэньне змогуць, хутчэй за ўсё, будучыя гісторыкі.

«Адзін за ўсіх — і ўсе на аднаго»

Саміт у Брусэлі назваў адным з самых цяжкіх у гісторыі ЭС. Да апошняга дня невядома было, ці змогуць 27 дзяржаваў супольнасьці дамовіцца пра Канстытуцыю. Польшча і Вялікая Брытанія цьвёрда адстойвалі свае пазыцыі — Польшча выступала супраць прынцыпу «падвойнай большасьці» пры галасаваньні ў Радзе міністраў (рашэньне лічыцца прынятым, калі за яго прагаласавалі ня менш за 55% краінаў-сябраў ЭС і 65% насельніцтва). Вялікая Брытанія выступала супраць спасылкі на Эўрапейскую хартыю правоў чалавека. У выніку брытанцы дамагліся свайго. Акрамя іншага, Англія пакінула за сабой права весьці самастойную міжнародную палітыку і палітыку ў галіне падаткаў.

Польшча пайшла на кампраміс. Пры захаваньні прынцыпу «падвойнай большасьці» краіны, якія апынуцца ў меншасьці, могуць адкласыці выкананьне прынятых рашэньняў.

Трэба адзначыць, што пытаньне Эўрапейскай Канстытуцыі было адным з галоўных прыярытэтаў, абвешчаных канцлерам Ангелай Мэркель падчас старшыняваньня Нямеччыны ў ЭС. Адным з, але не адзіным. Яшчэ больш важным пытаньнем была і застаецца эўрапейская энэргетычная бясьпека. І галоўнай праблемай тут застаюцца рознагалосьці Нямеччыны з Польшчай наконт будаўніцтва Паўночнага газаводу, які расейскі «Газпром» разам з кансорцыюмам нямецкіх (і ня толькі) фірмаў зьбіраецца пракласьці на дне Балтыйскага мора. Правы ўрад Польшчы лічыць, што нямецка-расейскае пагадненьне, дасягнутае за яго сыпнай, пагражае энэргабясьпецы Эўропы. Урад Мэркель настойвае: плянаў будаўніцтва, па-першае, ніхто не хаваў, а па-другое, што згаданы газавод акурат і будзе служыць інтарэсам энэргабясьпекі ня толькі Нямеччыны, але Эўропы ў цэлым.

Тут гаворка не пра дачыненьні Расеі з Эўропай і падступныя пляны «Газпрому». І нават не пра «Гданьскі калідор», які стаў некалі прадвеснікам Другой Сусьветнай вайны. Ніхто сёньня ня стане абвінавачваць Нямеччыну ў нейкіх агрэсіўных плянах ці ў нацыянальным эгаізьме. Урэшце, сам факт кампрамісу ў пытаньні Канстытуцыі ЭС, які можна лічыць асабістым посьпехам А.Мэркель, гаворыць аб тым, што яна і нямецкі кааліцыйны ўрад выступаюць прыхільнікамі эўрапейскай інтэграцыі.

Польшчы ж дагэтуль, як падаецца, уласцівы пэўны рамантызм у міжнароднай палітыцы. Можна прыгадаць, як былы кіраўнік правага кабінэту міністраў Казімеж Марцінкевіч, папярэднік цяперашняга прэм'ера Яраслава Качыньскага, выступіў з сэнацыйнай прапановай — стварыць у Эўропе Пакт энэргетычнай бясьпекі. У прэсе яго назвалі «Пактам мушкетэраў», бо ў аснову энэргетычнай саўдарнасьці, так бы мовіць, прапанавалася пакласьці славу прыныцы: «Адзін за ўсіх — і ўсе за аднаго!» Але ж менавіта радзіма

аўтара «Трох мушкетэраў» Дзюма — Францыя — першай дыстанцыявалася ад рамантычнай польскай прапановы.

Даволі хутка стала зразумела, што ў пытаньні энэргабясьпекі, асабліва калі вядзецца пра газ і нафту, буйныя эўрапейскія краіны кіруюцца ў першую чаргу прынцыпам «кожны за сябе». (І дзеля нацыянальных інтарэсаў іх урады гатовы ісьці на зьдзелку хоць з д'яблам, хоць з «Газпромам».) І толькі потым ужо яны шукаюць кампрамісу зь іншымі краінамі ЭС.

А ў дачыненьні да Польшчы атрымалася зусім ня так, як у Дзюма. Усе накінуліся на аднаго.

«Сьвет сьветаў»

Знайсьці гэты кампраміс — справа неверагодна цяжкая. Хаця б таму, што Эўрапейскі Зьвяз, у адрозьненьне ад Савецкага Саюзу, ня ёсьць дзяржавай, усе нацыянальныя часткі якой кіруюцца з аднаго цэнтру. Пры ўсёй моцы бюракратычнай машыны, створанай за гады эўраінтэграцыі ў Брусэлі, не тамтэйшыя чыноўнікі вызначаюць палітыку краінаў ЭС, але выбарцы, якія, згодна з нацыянальным заканадаўствам сваіх краінаў, абіраюць нацыянальныя парлямэнты, а таксама фармуюць Эўрапарлямэнт, ад якога залежыць палітыка Зьвязу. Наколькі нацыянальная бюракратыя, якая непазьбежна фармуецца пры любым ладзе, лепшая ці горшая за эўразьвязаўскую — гэта пытаньне з разраду сафістыкі.

Падабенства ЭС з СССР у іншым. СССР называлі «сьветам сьветаў». Зыходзячы з выразнай розніцы культуры і мэнталітэтаў народаў савецкіх рэспублік, наяўнасьці «нацыянальнай праблемы» (дакладней праблемы самавызначэньня нацыяў), савецкі дысдэнт Андрэй Амальрык прадказаў яшчэ напачатку 70-х хуткі распад імперыі.

Да цяперашняй Эўропы ў яшчэ большай ступені падыходзіць назва «сьвет сьветаў». Калі да Эўразьвязу далучацца Сэрбія, Турэччына, а потым і Украіна, гэтая супольнасьць будзе нагадваць мадэль усяе плянэты з усімі яе канфэсіямі, этнічнымі, расавымі ды іншымі супярэчнасьцямі. Ці азначае

гэта, што ЭС пад ціскам праблемаў абавязкова распадзецца, як СССР?

Думаецца, пакуль існуе Расея ў сваім цяперашнім выглядзе, кіраўніцтва якой апантанае паранайдальнай ідэяй аднавіць моц былога СССР і зноў падмяць пад сябе краіны Балтыі, аднавіць «сфэры ўплыву», такой пагрозы няма. Чым больш Масква будзе нарошчваць энэргетычныя ды іншыя мускулы (паводле выразу амэрыканскага сэнатара Лантаса, «жэрці піпінат», як матрос Папай з мультфільму), тым больш Эўропа будзе імкнуцца да паглыбленьня інтэграцыі ды выпрацоўкі супольнай палітыкі ў галіне энэргетычнай бяспекі, абароны, міграцыйнага і працоўнага заканадаўства і г.д.

Стварэньне супольнай эўрапейскай Канстытуцыі, як выявілася, тут не галоўнае. Канстытуцыя ўвогуле ня ёсьць галоўным ці нават неабходным элемэнтам заходняй дэмакратыі. У розных краінах гэты этап мэнт, прыняты на розных этапах гісторыі, адбываўся розную ролю. Польшча, напрыклад, ганарыцца тым, што пры канцы XVIII ст. яна прыняла першую ў Эўропе канстытуцыю. Канстытуцыя ФРН, на падставе якой была прынятая і дзеючая канстытуцыя аб'яднанай Нямеччыны, стваралася ў постакупацыйны пэрыяд, з дапамогай амэрыканскіх юрыстаў. Яна прызнаная экспертамі адной з найбольш дэмакратычных канстытуцыяў сьвету. Прынамсі, гэты дакумэнт наўрад ці ў чымсьці саступае канстытуцыі Рэспублікі Польшча, у якой у 1992 г. была прынятая Малая Канстытуцыя, а потым яшчэ пяць гадоў дзейнічалі адразу тры (!) Асноўныя законы краіны. У прэамбуле цяперашняй канстытуцыі РП гаворыцца аб хрысьціянскай спадчыне польскае нацыі. Такага ж запісу польскі ўрад дамагаўся і ў прэамбуле эўрапейскае канстытуцыі. Але яна не прынятая. І наўрад ці калі будзе прынятая. Ня будзе й прадмету для далейшых спрэчак. І Турэччына з Альбаніяй гэтым пытаньнем могуць пакуль не турбавацца.

А ёсьць дэмакратычныя краіны, дзе ўвогуле няма пісанай канстытуцыі. Прыклад — Вялікая Брытанія.

Днямі можна было назіраць па тэлевізіі, як Тоні Блэр адзін з апошніх разоў выступаў у якасьці прэм'ера ў брытанскім парлямэнце — як ён адбіваў рэплікі з лаваў апазыцыі, як усміхаўся дасьціпным жартам

апанэнтаў, як рэагавалі ўхвальным грукатам ці незадаволеным мычэньнем дэпутаты.

Парлямэнт, насамрэч, гэта ня толькі гаварыльня, гэта сапраўдная бойка, дзе замест кулакоў трэба ўмець карыстацца словам. Амаль кожны выступ аратара — гэта як выхад на рынг: удар можна атрымаць у лобую хвіліну зь нечаканага боку, ды не ад аднаго спаборніка, але ад многіх адразу. Няма й гаворкі пра тое, каб выйсьці на рынг непадрыхтаваным — наждаўн, а мо й накаўт забясьпечаны. Так што мала назваць нейкі сход парлямэнтам і запустыць туды дэпутатаў. Патрэбныя, прынамсі, некалькі стагодзьдзяў (столькі ж, колькі патрабуецца, каб вырас сапраўдны ангельскі газон) палітычнай барацьбы партыяў, патрэбныя вольная прэса і незалежныя суды, каб парлямэнт зрабіўся парлямэнтам, а ня сходам. І тады канстытуцыя будзе справай другаснай.

Пачакаем дзевьсьце гадоў

Размова тычыцца палітычнай культуры нацыі, якая непарыўна звязаная з культурай нацыянальнай.

За што польская прэса нядаўна спляжыла віцэ-прэм'ера, міністра адукацыі Рамана Гертыха? Гэты інтэлігентнага выгляду палітык, лідэр крайне правай каталіцкай «Лігі польскіх сем'яў» спрабаваў пайсьці шляхам сваіх калегаў у Беларусі — заняўся пераглядам школьных праграмаў літаратуры. У выніку са школьных праграмаў было рэкамэндавана выкінуць Гётэ, Дастаеўскага, Кафку. А выдатны сатырычны твор польскага пісьменьніка Вітальда Гамбровіча «Транс-Атлянтык» (1953 г.), у якім высмейваюцца стэрэатыпы й штампы польскай народнай культуры, падаўся міністру непатрыятычным. І ён параіў замяніць яго на больш патрыятычны, хоць і нашмат меней цікавыя зь літаратурнага гледзішча творы Генрыка Сянкевіча. Фактычна ўся творчая польская інтэлігенцыя, незалежна ад палітычных поглядаў, паўстала супраць такога «літаратуразнаўства».

Здавалася б, гэты прыклад ня мае ніякага дачынення да тэмы канстытуцыі. Але, па-першае, ён гаворыць аб тым, што самыя лепшыя канстытуцыі ў сьвеце не гарантуюць, што да ўлады ня могуць прыйсьці ўсялякага роду кар'ерысты, прайдзісьветы, рэлігійныя артадоксы і

проста дурні. Палітыкаў вылучае маса, і вылучае, як правіла, тых, хто не асабліва на яе тле вытыркаецца. Тым ня менш, у нармальных дзяржавах праходзіць пэўны час, і выбарцы, расчараваныя абранай імі ўладай, выбіраюць сабе новую. А з новай палітыкай прыходзяць і новыя праблемы, новыя выклікі. І так будзе заўсёды. (І вось тут патрэбная канстытуцыя, у якой зафіксаванае права ўсіх грамадзянаў на свабодныя і справядлівыя выбары).

Па-другое, Польшча — толькі адзін, хоць і самы яскравы прыклад таго, як складана праходзіць працэс грамадзкіх пераўтварэньняў у постсавецкіх краінах, а тым больш — іх інтэграцыі ў Эўропу. Эўропу, якая ўся складаецца з унікальных паводле сваёй культуры, гісторыі, мовы, традыцыяў і звычайў народаў.

Складзецца некалі гэтая мазаіка ў нейкую прыгожую агульную карціну — сказаць цяжка. Гісторыя ня мае мэты. І кожная асобная нацыя зусім не абавязкова марыць пра тое, каб стацца часткай чагосьці нібыта большага за яе. Як ні парадаксальна, гісторыя кожнай нацыі больш каштоўная, чым гісторыя якой заўгодна інстытуцыі — хоць бы такой значнай, як Эўразьвяз. Яны, гэтыя нацыі, фармуюць зьвяз, а ня зьвяз фармуе іх.

Іншая справа, што ёсьць супольныя каштоўнасьці эўрапейскіх народаў, якія нават і ня трэба запісваць у канстытуцыі. Зразумела, можна згадаць падставовыя правы чалавека, можна згадаць таксама права на працу, на адпачынак, на жыллё, як гэта рабілася ў канстытуцыях савецкіх. Але нават асноўныя правы чалавека застануцца толькі на паперы, пакуль грамадзтва не гатовае прыняць іх як нешта натуральнае і неад'емнае, неабходнае ў рэальным жыцьці.

Што б ні распавядала БТ пра Польшчу ці Нямеччыну, якім бы брудам ні палівала заходнюю дэмакратыю, Эўразьвяз ці ЗША, кожны нармальны чалавек у глыбіні душы ведае — там свабода. Тут яе няма.

А каб стаць свабоднымі, ня трэба чакаць ніякіх канстытуцыяў, ці выбараў, ці лідэраў. Трэба штодзённа ў сваім жыцьці самім падтрымліваць ці тварыць сваю культуру, сваю гісторыю, сваю будучыню. І тады, магчыма, празь дзевьсьце гадоў, у Беларусі вырасьце свой парлямэнтарызм.

Імклівы рост запазычанасьці

Праблему стабілізацыі фінансаванага рынку ўрад вырашае за кошт рэзкага павелічэння замежнай пазыкі. Яе памер пакуль некрытычны, аднак экспэрты маюць пытаньні да тэрмінаў пагашэння крыдытаў.

Напружанасць на фінансавым рынку была знятая за кошт павелічэння замежных пазыкаў. Як варыянт, усур'ёз разглядаліся дэвальвацыя нацыянальнай валюты і продаж дзяржаўна-масьці, паведамляе газета «Белорусы и рынок».

За 1-ы квартал гэтага году замежны карпаратыўны і дзяржаўны доўг узрос на \$1,2 млрд і склаў \$8,1 млрд. Да канца году, калі захаваюцца цяперашнія тэмпы прыцягнення замежных крэдытаў, гэты паказчык можа дасягнуць \$11—12 млрд. Варта адзначыць, што за ўвесь 2006 г. памер знешняй пазыкі павялічыўся на \$1,7 млрд.

Найбольшыя тэмпы росту пазыкаў адзначаюцца ў нябанкаўскай сфэры. Іх доля ў агульнай запазычанасці складае 63%. Банкаўская за-

пазычанасць займае другое месца — 22%.

Суадносіны замежнай запазычанасці і ВУП у мінулым годзе складалі 18,6%, а сёлета могуць скласці 25%.

На думку экспэртаў, крытычны памер знешняй запазычанасці беларускай эканомікай пакуль не дасягнута. Досьвед усходнеэўрапейскіх краінаў паказвае, што небяспечнымі для іх ёсць суадносіны знешняй запазычанасці і ВУП у памеры 80—90%. Цяпер жа ў Чэхіі, Польшчы ды Вугоршчыне гэтыя суадносіны складаюць 40—70%.

Таксама небяспечнымі лічацца для эканомікі краіны суадносіны запазычанасці і аб'ёму экспарту ў памеры 130—150%, якія на сёння ў Беларусі складаюць каля 42%. Гэтыя паказчыкі сьведчаць пра тое, што небяспечнага па сусветных стандартах памеру замежнай запазычанасць, пры ўмове захавання існуючых тэмпаў яе павелічэння, вырасьце праз 4—5 год.

Аднак экспэртаў непакоіць той факт, што боль-

шую частку замежнай запазычанасці складаюць кароткатэрміновыя крэдыты (доўгатэрміновыя складаюць 31,1%). Гэта азначае, што, акрамя выплаты адсоткаў Беларусі, дзявядзецца вяртаць каля 70% пазыкі. Для нармальнага функцыянавання эканомікі дзявядзецца праводзіць сталае рэфінансаванне запазычанасці — прыцягненне новых крэдытаў.

Паводле звестак газеты «Белорусы и рынок», у бягучым годзе Беларусі з улікам адсоткаў дзявядзецца вып-

лаціць \$7 млрд (для параўнання — у 2006 г. — \$4 млрд). Гэта стварае для айчынай эканомікі пэўнае напружанне. Магчыма, менавіта з гэтым звязаная падрыхтоўка да продажу буйных беларускіх прадпрыемстваў.

Выйсцё, на думку экспэртаў, у эфектыўным выкарыстанні прыцягнутых пазыкаў — не на ажыццяўленне папулісцкіх сацыяльных праграмаў, а на мадэрнізацыю прадпрыемстваў і інфраструктуры.

Сямён Печанко

Менскі аўтазавод таксама рыхтуецца да прыватызацыі.

Беларусы прадаюць даляры

У першай палове чэрвеня продаж насельніцтвам наяўнай валюты ўпершыню перавысіў куплю. Аб'ём продажаў склаў \$210,2 млн, аб'ём куплі — \$210 млн.

У траўні сальда куплі-продажу складала мінус \$13 млн. фізычныя асобы набылі \$448,9 млн і \$435,9 млн прадалі.

Перавышэнне прапановы валюты над попытам можна тлумачыць ростам спажывання, якое тлумачыцца аптымістычнымі настроямі спажыўцоў. Агульныя эканамічныя чаканні вярнуліся на высокі ўзровень пасля трывогаў пачатку году, звязаных з расейскім энэргетычным пантажом.

Іншыя прычыны, якія могуць патлумачыць унікальную для Беларусі з'яву, — гэта рост выдаткаў на аплату крэдытаў, будаўнічы бум ды большыя, чым у мінулыя гады, вытраты на летні адпачынак.

СП

У траўні цэны на жылло выраслі на 3,4%

Сярэдняя цана прапановы кватэраў на другасным рынку ў Менску вырасла на \$62 і дасягнула \$1887/м², паведамляе сайт нерухомасці Realt.by. Павялічыўся і аб'ём прапаноў — 2647 да 3569 аб'ектаў.

Найбольш у траўні раслі цэны на трох- і чатырохпакаёўкі — за гэты час яны падараліся на 4,6% і 5,6% адпаведна. У той жа час адна- і двухпакаёўкі падараліся нязначна — на 0,9% і 2,9% адпаведна. Варта адзначыць, што цэны на кватэры малой плошчы палелі ўзімку, і цяпер рэзэрв росту проста вычарпаўся.

Па-ранейшаму найдаражэйшыя кватэры ў Цэнтральным (\$2131/м²) і Савецкім (\$2091/м²) раёнах. Найтаньнейшыя — у Заводскім раёне: тут кошт 1 м² каштуе \$1735.

У сярэднім цана менскай аднапакаёўкі на сёння складае \$68000 (2011/м²), двухпакаёўкі — \$90000 (1899/м²), трохпакаёўкі — \$130000 (1905/м²) ды чатырохпакаёўкі — \$150000 (1790/м²).

Цэны на новыя кватэры вагаюцца ад 1250 да 2500\$ за квадратны мэтар. Сярэдняя цана за мінулы месяц узрасла з 1550 да 1800\$/м².

СП

21 чэрвеня

Акадэмія кіравання ня йдзе

У судзе Кастрычніцкага раёну адбылася сустрэчка бакоў. Яна была кароткай. Судзьдзя **Пракаповіч** запытала ў прадстаўніка Акадэміі, ці згодны той пайсці на міравую зь **Юрасём Алейнікам**, студэнтам 4 курсу, адлічаным за пропускі. Атрымаўшы адмоўны адказ, судзьдзя прызначыла дату чарговай сустрэчы.

Пракуратура папярэдзіла

Раніцай супрацоўнікі міліцыі і людзі ў цывільным затрымалі каля дамоў і даставілі ў Менскую гарадскую пракуратуру трох моладзевых актывістаў **Яўгена Іванюка**, **Настасьію Шамарэй** і **Надзею Манцэвіч**. Усім затрыманым вынеслі папярэджанні, якія падпісаў намеснік пракурора Менску старшы саветнік юстыцыі **А.Стук**. У папярэджаньнях вядзецца пра тое, што, «паводле інфармацыі пракуратуры Менскай вобласці, маладзёны маюць намер арганізаваць і прыняць удзел у дзейнасці незарэгістраванай арганізацыі «Задзіночаньне беларускіх студэнтаў», у дачыненні да якой маецца рашэнне Вярхоўнага суду РБ аб ліквідацыі аб'яднання, якое ўжо набыло моц».

Абаронцы Магілёва

У Магілёве захоўваецца напружаная сытуацыя з прычыны будаўніцтва праваслаўнага храму на тэрыторыі Замчышча. 21 чэрвеня прадстаўнікі прыходу затрымалі і адвялі ў пастарунак сябра аб'яднання «Гісторыка» **Віталія Ругайна**, калі той спрабаваў сфатаграфавачь катлаван на Замкавай гары. З пастарунку яго адпусцілі, не знайшоўшы ніякіх парушэнняў. На незаконныя дзеянні актывістаў прыходу В. Ругайн падрыхтаваў скаргу ў міліцыю.

Днём раней будаўнікі з камянямі ў руках сусэрэлі іншага моладзевага актывіста, які фатагра-

фаваў яміну.

22 чэрвеня

Міхалевіч таксама папярэдзілі

Намеснік старшыні Партыі БНФ **Алесь Міхалевіч** атрымаў папярэджаньне, падпісанае намеснікам пракурора Менску **А.Стукам**. Яго таксама перасяцерагла ад удзелу ў незарэгістраванай арганізацыі «Задзіночаньне беларускіх студэнтаў» ды пастрашылі артыкулам 193-1 КК РБ.

Гайдукевіч назваў палітвязьняў крымінальнікамі

«У Беларусі няма палітвязьняў, і мы на гэтым настойваем», — заявіў у Рыме спецыяльны прадстаўнік міністра замежных спраў Беларусі **Сяргей Гайдукевіч**. У часе сустрэчы з італьянскім дэпутатам і дакладчыкам Парлямэнцкай асамблеі Рады Эўропы па Беларусі **Андрэа Рыгоні**, лідэр Лібэральна-дэмакратычнай партыі падкрэсьліў, што вязьні, пра якіх пішуць на Захадзе, зьяўляюцца звычайнымі крымінальнікамі.

25 чэрвеня

Ю.Алейніка пазбаўляюць адваката

Падчас паседжання па справе **Ю.Алейніка** судзьдзя **Пракаповіч** выдаліла з памяшканьня грамадзкага абаронцу **Алега Гулака** на той падставе, што той нібыта ня мае паўнамоцтваў прадстаўляць інтарэсы студэнта ў судзе. Судовае пасяджэньне адбудзецца 4 ліпеня ў судзе Кастрычніцкага раёну (вул. Сямашкі, 33) у 14.00, каб. 2106.

26 чэрвеня

Артуру Фінкевічу пагражае турма

Адміністрацыя Магілёўскай спэцкамендатуры

цягам 10 сутак мусіць вызначыць дысцыплінарнае пакараньне для **Артура Фінкевіча**. Палітвязьня могуць пакараць да трох гадоў пазбаўленьня волі. Супрацоўнікі камэндатуры палічылі парушэньнем рэжыму тое, што пасля адбою хлопца зайшоў у суседні пакой па валідол.

Суды адмовілі сьвятарам

Судзьдзя Цэнтральнага раёну **Тацяна Паўлючук** адмовіла ў задавальненьні пазову пратэстанцкага пастара **Яраслава Лукасіка**, дэпартаванага зь Беларусі. Я.Лукасік прасіў прызнаць незаконным рашэньне старшыні Цэнтральнага РУУС сталіцы, згодна зь якім ён быў аштрафаваны за несанкцыянаванае набажэнства і дэпартаваны.

Судзьдзя Менскага гарадскога суду **Аляксей Рыбакоў** адмовіў пастару пратэстанцкай царквы «Ян Прадвеснік» **Антонію Бокуну** ў скаргзе на рашэньне суду Цэнтральнага раёну ад 4 чэрвеня. Тады за несанкцыянаванае богаслужэньне судзьдзя Т.Паўлючук асудзіла сьвятара на 3 сутак арышту.

Узяліся за барысаўскіх

У Барысаве выклікаюць на допыты апазыцыйных актывістаў, палечнікаў лідэра барысаўскай суполкі Партыі БНФ **Сяргея Салаша**. Пазовы ў пракуратуру атрымалі **Зьміцер Бабіцкі**, **Сяргей Сацук**, **Зьміцер Мацельскі**, **Алег Мацкевіч**. Справу будзе весці сьледчая **І.Пашкевіч**. У пракуратуру Барысаве наведзўся лідэр руху «За свабоду!» **Аляксандар Мілінкевіч**, які меў сустрэчу з пракурорам гораду і раёну **Уладзімерам Шпакоўскім**. Пракурор заявіў, што ня ведае пра допыты, бо знаходзіўся ў адпачынку. Шпакоўскі паведаміў, што Салаша могуць зьвінаваціць у абразе мясцовага начальства ў СМІ.

СП

Нам дапамагаюць захаваць памяць

Беларускія грамадзкія дзеячы доўга настойвалі: чалавечая памяць кароткая, патрэбная экспазыцыя, прысьвечаная катастрофе на ЧАЭС, нельга дапусьціць, каб пра трагедыю забылі. Здавалася, заклікаў ніхто ў Беларусі ня чуў. Але пачулі за яе межамі — і зьявілася выстава «Згубленая зямля», частка праекту CORE «Практычная радыялягійная культура, перадача памяці паміж пакаленьнямі і народамі», што фінансуецца Эўрапейскай Супольнасьцю пры дапамозе праграмы TACIS.

Згубленая зямля

Катычаў, Піркі, Асіньнік, Рабінаўка, Савічы, Усьціпліе, Ходарава — ад

гэтых і іншых беларускіх вёсак засталіся толькі назвы на мапе з кароткай пазначкай *нежылая*. .. Выстава «Згубленая зямля», прысьвечаная жыхарам вёсак, якія апынуліся ў зоне адсяленьня, па некалькі месяцаў экспануецца ў розных гарадах краіны. Чаргаваньне каляровых і чорна-белых фатаздымкаў — сувязь мінулага і цяперашняга, паўпразыстыя палотны з адбіткамі газетных артыкулаў 1986-га і сямейных фатаздымкаў, усяго больш за 250 экспанатаў... Ніводзім экспанат не падпісаны — для радыяцыі ня мае значэньня, якая гэта вёска. Для яе ўсе роўныя.

Захаваць памяць пра чарнобыль-

Тэматычны праект Эўразьвязу CORE «Практычная радыялягійная культура, перадача памяці паміж пакаленьнямі і народамі» аб'ядноўвае некалькі буйных кампанэнтаў. Праект накіраваны на распаўсюджваньне ведаў па радыезэкалёгіі, ён спрыяе захаваньню памяці пра чарнобыльскую катастрофу і ўмацаваньню салідарнасьці жыхароў Беларусі і міжнароднай грамадзкіскай супольнасьці паміж пакаленьнямі. На рэалізацыю праекту Праграмай TACIS заўялена звыш 325 тыс. эўра.

скую катастрофу, не дапусьціць яе забыць і перадаць яе гісторыю будучым пакаленьням — асноўная мэта экспазыцыі. «Згубленая зямля» — праект Эўракамсіі, якому няма аналягаў у свеце, бо не было ў гісторыі чалавечтва такой страшнай тэхнагеннай катастрофы.

Актыўны ўдзел у падрыхтоўцы выставы прынялі самі жыхары чатырох пацярпелых раёнаў — удзельніцаў міжнароднай праграмы CORE (Брагінскага, Чачэрскага, Слаўгарадзкага і Столінскага), эўрапейскія партнэры — французская асацыяцыя «Спадчына бязь межаў», мясцовыя чыноўнікі.

Раскажы мне, што нясеш

Працяг міжнароднага праекту «Практычная радыялягійная культура, перадача памяці паміж пакаленьнямі і народамі» CORE — кампанэнт «Раскажы мне, воблака...». Школьнікі Беларусі на працягу году знаёміліся з гісторыяй і наступствамі катастрофы на ЧАЭС, вывучалі асновы бяспечнага пражываньня на пацярпелых тэрыторыях — і пісалі

казкі, ілюструючы іх пры падтрымцы беларускіх мастакоў, пісьменьнікаў і рэжысэраў. Галоўным героем апавяданьня стала радыяэактыўнае воблака, што вырвалася са злавеснага чацьвертага рэактару Чарнобыльскай АЭС у красавіку 1986 году. Аб'ект, які і неба, ня ведаюць межаў, яны, нібы прывідныя сылюэты, лунаюць над зямлёй, нараджаюць ва ўяўленьні дзіцяці дзіўныя вобразы, якія пасяля знаходзяць сваё адлюстраваньне ў казачных гісторыях. Даручы волю фантазіі, дзеці праілюстравалі іх сваімі малюнкамі, а пасяля, стаўшы кінаакторамі, прынялі ўдзел у здымках 10-хвіліннага кароткамэтражнага фільму.

І ў чэрвені ў Брагіне прайшоў фэстываль-прэзэнтацыя, які сабраў больш за 300 удзельнікаў і гасьцей зь Беларусі, Украіны, Францыі і Расеі.

Цяпер чакаецца выпуск ілюстраванага зборніка, у які ўвойдуць каля 60 казак, а таксама дыск зь відэавэрсіяй публікацыі на расейскай, французскай і ангельскай мовах. Найлепшыя фільмы-казкі прымуць удзел у заключнай цырымоніі ўзнагароджваньня, якая адбудзецца ў Парыжы ў кастрычніку 2007 году.

Дадзеная публікацыя падрыхтаваная пры спрыяньні Эўразьвязу і не абавязкова адлюстроўвае афіцыйны пункт гледжаньня ЭЗ. Па дадатковую інфармацыю зьвяртайтесь на сайт www.delbl.ec.europa.eu

Цуд, зафіксаваны кінакамэрамі

З 20 да 24 чэрвеня на Глыбоччыне праходзіў III Міжнародны каталіцкі фестываль хрысціянскіх фільмаў і тэлепраграм «Magnificat-2007».

Да традыцыйных месцаў паказу (Глыбокае, Мосар) дадалася вёска Івесь, дзе знаходзіцца адзін зь беларускіх «цэнтраў Эўропы». У Івесь адбылася й закладка алеі фестывалю: пасадзілі чатырнаццаць дрэваў, па колькасці краінаў-удзельніц фесту.

Было паказана 43 стужкі. Гран-пры атрымала італьянская карціна «Ў Сыракузах, дзе Марыя плакала». Гэта дакумэнтальнае сьведчаньне цуду, зафіксаванага кінакамэрамі.

Беларуская перадача «Лёс чалавека. Айцец Казімер Жыліс» стала наймацнейшай сярод тэлепраграмаў. Калі сам ксёндз Казімер, які можна адстойваў веру за савецкім часам, прыехаў на фест, яму наладзілі авацыю.

Герой дэбютнае стужкі Андрэа Куцілы «Паэма веры» — інак Мікалай (Алег Бембель).

Была і незвычайная прэм'ера. Стужку «Чары прыроды. У лесе» зняў ксёндз Казімер Сьвентак — калі яшчэ быў простым пробашчам пінскага касцёлу.

Фэстываль адкрывае апостальскі нунцый Марцін Відавіч.

Усе замежныя стужкі, акрамя расейскіх, ішлі па-беларуску. Фільмы фестывалю будуць выстаўленыя ў інтэрнэце на сайце signis.by.

Андрэй Расінскі

СЬЦІСЛА

Чаго дабіліся?

Купальскі канцэрт у Гомелі быў забаронены, але ўсё ж адбыўся. Гарадзкія ўлады спрабавалі сарваць імпрэзу, адмовіўшы арганізатарам у замоўленай залі. Канцэрт перанеслі на офіс Грамадзянскай партыі. Перад гледачамі выступілі Зьміцер Бартосік і Зьміцер Вінаградаў, Андрусь Мельнікаў і Вальжына Цярэшчанка, а таксама Яўген Валашын.

Фрашкі Квяткоўскага

20 чэрвеня ў кавярні «Стары Менск» адбылася прэзэнтацыя кнігі Севярына Квяткоўскага «Фрашкі да пляшкі». Квяткоўскі пачынаў

АНДРЭЙ ЛЯНКЕВІЧ

творчы шлях у «НН» у сярэдзіне 90-х, а цяпер працуе на радыё «Свабода». Яго кніга — зборнік анэкдотаў з жыцця вядомых у краіне музыкаў, палітыкаў, літаратараў і журналістаў. А таксама паспалітых людзей: таксістаў, пастухоў, памежнікаў, прадаўцоў, міліцыянтаў.

У Менску граў «Тінь сонця»

25 чэрвеня ўкраінскі гурт «Тінь сонця» выступіў на

I-м міжнародным купальскім фэсьце «Купальскае кола». Лідэр гурту Сяргей Васілюк прызнаўся ў любові да беларускай музыкі: «Мне імпануе ліцьвінская ідэя. Беларуская стыхія ніколі не была мне чужой, бо мая бабуля паходзіць з поўначы Чарнігаўскай вобласці. І беларуская мова для мяне як родная».

Групавы партрэт з Бабай Броняй

20 чэрвеня ў музэі Максіма Багдановіча прайшла літаратурная акцыя «Групавы партрэт з Караткевічам». Быў прэзэнтаваны зборнік пераможцаў конкурсу маладых літаратараў імя Караткевіча «Групавы партрэт з Бабай Броняй». Конкурс ладзіў ПЭН-Цэнтар, зборнік уклалі Андрэй Хадановіч і Ганна Кісьліцына.

Арыман; Ніўскі; За-сь

Найлепшыя знаўцы мовы — у Чэрвені, Крупках і Негарэлым

На выходных сталі вядомыя вынікі цэнтралізаванага тэставання па беларускай мове. Прыемнай нечаканасцю сталі тры 100-бальныя вынікі. Атрымалі іх выхаванцы Чэрвеньскай гімназіі № 1, Крупскага ліцэю і сярэдняй школы пасёлку Негарэлае. Легась найлепшым быў вынік у 98 тэставых балаў, які набралі толькі два чалавекі.

Макс Мірны на Купальлі ў Лёндане

Святакаваньне Купальля ў асяродку Марыян Гаўз збірае ўсіх беларусаў Лёндану. Сёлета на свяце былі тры дыпламаты беларускага пасольства на чале з консулам і тры журналісты БТ. Прыехаў і Максім Мірны. Ён прыбыў у Вялікабрытанію для ўдзелу ва Ўімблдонскім турніры. Цікава, што два з трох дыпламатаў былі ў

вышываных кашулях.

Маленькага Арцёмку ратавалі ўсёй грамадой

Паўтарагадаму Арцёмку Небакаткіну ў Маскве зрабілі складаную аперацыю па перасадцы печані. Неабходныя 3 млн расейскіх рублёў (каля 250 млн нашых) збіралі для шматдзетнай сям'і Небакаткіных ня толькі на Віцебшчыне, але па ўсёй краіне. Дапамагалі як прыватныя асобы, так прадпрыемствы і ўстановы. Банкаўская раздрукоўка тых, хто пералічыў сродкі, аказалася некалькі мэтраў у даўжыню. Сама спадарыня Ала ахвяравала для перасадкі сыну сваю печань.

Выхаванцы Мірановіча згуляюць з чэмпіёнамі

22 чэрвеня ў Осла (Нарвэгія) было лёсаваньне фінальнай стадыі чэмпіянату Эўропы па гандболе. Ён пройдзе ў студзені 2008 г. у гэтай краіне. Зборная Беларусі

(трэнэр — Спартак Мірановіч) трапіла ў групу «С». Разам з намі будуць гуляць зборная Нямеччыны (чэмпіён сьвету—2007), а таксама Гішпанія і Вугоршчыны.

Нагадаем: беларусы ўпершыню за 14 гадоў трапілі на кантынэнтальнае першынство.

Пунтуса дастала

Галоўны трэнэр футбольнай зборнай краіны Юры Пунтус папрасіўся ў адстаўку. Сярод прэтэндэнтаў на яго месца — Анатоль Байдачны і Міхаіл Вергіенка, а таксама «коўч» моладзевай зборнай Юры Курнён.

У Чалябінску загінуў беларускі хакеіст

У Чалябінску (Расея) загінуў хакеіст зборнай Беларусі і менскага «Юнацтва» Аляксей Савін. Хлопца, які катаўся на ровары, збіў аўтамабіль. Аляксей Савін нарадзіўся ў 1986 г. у Чалябінску. Ён выступаў за

«Гомель», за менскія «Юніёр» і «Юнацтва». У складзе апошняга стаў двухразовым чэмпіёнам краіны (2005, 2006).

Удава Мілошавіча — каралева кантрабандыстаў

Пракуратура Сэрбіі абвясціла ў міжнародны вышук удаву Мілошавіча, Міру Маркавіч, якая падазраецца ў арганізацыі сеткі па кантрабандзе цыгарэтаў. Пракуратура мае намер абвясціць у вышук і яе сына — 32-гадовага Марка Мілошавіча. Паводле некаторых дадзеных, яны могуць хавацца ў Расеі. 3-за боязі арышту яны нават не прыехалі на пахаваньне Слабодана Мілошавіча ў сакавіку 2006 г.

Паводле радыё «Свабода», nieszcza.livejournal.com; Ягор Шумскі; ЗП; Прэсбол; агенцыя АФР; БЕЛТА; «Звязда»; Радзь Рацыя

У ноч з 23 на 24 чэрвеня беларусы святкавалі Купальле. Так гэта выглядала ў Ракаве. Падрабязней — на старонцы 16.

Купалье ў Ракаве

Фотарэпартаж
Юліі
Дарашкевіч
і Андрэя
Лянкевіча.

Дзякуй

Уладзімеру Д., Фёдару Г. з Мазыра.

Натальлі Т. з Салігорску.

Андрэю А. зь Менскага раёну.

Лекадзіі Н. з Валожынскага раёну.

Аляксандру М. з Астравецкага раёну.

Сяргею С., А.А., Валеру П. з Баранавіч.

Уладзімеру А. з Вушацкага раёну.

Мікалаю С., Зьмітру В. з Мядзельскага раёну.

Ю.Б., Уладзіславу І., Яну Дз. зь Віцебску/

Людміле Р. з Капыльскага

раёну.

У.Б. з Ваўкавыскага раёну.

Васілю Б. са Шчучынскага раёну.

Зой Ж. з Горадні.

Анатолі М. зь Ліды.

Міхаілу А. зь Нясвіскага раёну.

А.А. з Магілёва.

Анатолі М. з Наваполацку.

Гражыне К. з Гарадзенскага раёну.

Уладзімеру К. з Жыткавіцкага раёну.

Віталію Ц. са Жлобіна.

А.П., Г.Л., Пятру М. з Маладэчна.

А.З., Сяргею К., Віктару А.,

Н.К., У.С., Валеру Р. з Гомелю.

Іне П. са Шклоўскага раёну.

Паўлу Л. з Глыбоцкага раёну.

Сяргею Л., Тамары Ф.,

Міхаілу Ш., Ігару Б., Васілю

Г., Віктару Б., Уладзімеру В.,

Лідзіі С., Зой Л., Валянціне Я.,

Феадосіі Я., Надзеі М., Антаніне

П., М.Т., Уладзімеру Л.,

Яўгену Б. зь Берасця.

Аляксандру Ш. з Жодзіна.

С.Ш., Марыі Б., Р.М., Аляксею

Ж., Лідзіі І., Анатолі К.,

Вользе Б., Натальлі Р., Сяргею

М., Вользе Ж., Э.Б., Генадзю

Б., Марыі В., Але Р., І.П.,

Іне З., Валерыі Ч., Сяргею

У., Тамары К., Ліліі Ж.,

Зьмітру П., Уладзімеру М.,

Георгію П., Багуславу У., Зэву

Бэн-Ар'е, Зьмітру М.,

Зьмітру Л., Валянціну М.,

Лявону Г., В.З., Уладзімеру Г.,

Сяргею П., Алегу Т., Міхаілу

Т. зь Менску.

Каб штотыдзень атрымліваць газэту,

дасылайце адрасы і грошы за газэту. Кошт на месяц — 8 тыс. рублёў.

1) Просім усіх ахвотных чытаць газэту паведамляць у Рэдакцыю свае адрасы і тэлефоны. Гэта можна зрабіць праз: тэлефоны: (017) 284-73-29, (029) 260-78-32 (МТС), (029) 618-54-84, e-mail: dastauka@tut.by, паштовы адрас: а/с 537, 220050 Менск.

2) Просім у блянку банкаўскага паведамленьня ці паштовага пераказу дакладна і разборліва пазначайце адрас, у тым ліку паштовы індэкс і код пад'езду.

Па пытаннях атрымання газэты пытайцеся Рамана.

ПАВЕДАМЛЕНЬНЕ

ПВУП "Суродзічы", УНП 190 786 828

МГД ААТ "Белінвестбанк", вул. Калектарная, 11, Менск, код 764

Рахунак атрымальніка

3012 206 280 014

Асабовы рахунак

(прозьвішча, імя, імя па бацьку, адрас)

Від аплаты				Дата	Сума
За газэту "Наша Ніва"					
Агулам					

Касір

ПВУП "Суродзічы", УНП 190 786 828

МГД ААТ "Белінвестбанк", вул. Калектарная, 11, Менск, код 764

Рахунак атрымальніка

3012 206 280 014

Асабовы рахунак

(прозьвішча, імя, імя па бацьку, адрас)

Від аплаты				Дата	Сума
За газэту "Наша Ніва"					
Агулам					

КВИТАНЦЫЯ

Касір

М.П.

Мода і стыль

«Няма нічога хлусьлівай за моду і праўдзівей за стыль», — гэта старая як пажэжынскі цардуб прыказка. Паглядзім вачыма моды і стылю ў палітычную сферу.

Мода на каларовыя рэвалюцыі заахвоціла дэмсіль выбраць свой колер. Анатоля Лябедзька выказаўся пра «джынс». Ці ня модай на гэтую тканіну ён аргументаваў свой выбар? А потым спыніліся на цёмна-сінім — колеры ўпэўненасці. У далейшых падзеях гэтыя два колеры адыгрывалі аднолькавую ролю (пасля выбараў «джынс» меў перавагу, але канчаткова страціў аўтарытэт пасля, на мой погляд, бессэнсоўнай акцыі «Вялікі джынсавы фэст»).

Мода на «джынс» і сіні колер прайшла. Дык што: будзем прыдумляць новае? Падчас выбараў усе імкнуліся пачаць на запячкі сінія і джынсавыя стужачкі, але ніхто не выракаўся «Пагоні» і бел-чырвона-белага сыцягу. Ці састарэлі за 12 гадоў пасля рэфэрэндуму герб «Пагоня» і бел-чырвона-белы сыцяг? Не. Дык навошта прыдумляць колер, калі мы яго маем з самага нараджэння Беларусі?

Бел-чырвона-белыя фарбы апынуліся на значках «За Свабоду!». Так! Гэтыя значкі сталі папулярнымі сярод моладзі, і ў першы час іх нават стала браваць. Мы з сябрамі дарылі іх хлопцам і дзяўчатам толькі пасля правільнага адказу на пытанне: «Што азначае гэты значак?» і тлумачэння, навошта іх насіць. Але ішоў час, значкаў становілася ўсё болей. Раздаваліся яны кожнаму жадаючаму ды па некалькі штук. А зараз увогуле з'явіліся нават на чорным фоне, ці белая птушка «свабода» на чорна-чырвоным фоне. Сымбалічна? Мне сумна, што пад уплывам моды мы сталі меней задумацца над сэнсам.

І што мы бачым праз год пасля выбараў? Ці пабелела значкаў на вуліцах вашага гораду? Цяпер кожны юнак, які лічыць модным насіць такі значак, не спрабуючы задумацца над сэнсам яго, не шкадуючы здымае яго пасля першай жа заўвагі выкладчыка.

Цяпер звернем увагу на «імгненныя натоўпы».

Калі палітычныя флэш-мобы пачалі пашырацца, многія з надзеяй глядзелі на новую форму барацьбы. Цяпер у Менску спэцслужбы не даюць сабрацца, а ў Берасці дастаткова было аштрафаваць пяць чалавек, каб актыўнасць у гэтым кірунку згасла.

Хочацца верыць, што флэш-мобы ня знікнуць, а стануць ня толькі формай пратэсту, але і стылем барацьбы.

Пытанні ўзнікаюць і ў іншых акцыях, такіх як «Дзень Еднасці» (чаго чакалі арганізатары ад спалучэння чырвона-зялёнага і бел-чырвона-белага?), «Чарнобыльскі Шлях», падчас якога сама трагедыя і яе наступствы сыходзяць на другі плян, даючы месца выказацца лідэрам па ўсіх набалелых пытаннях. А ўгадайце нерашучасць сталай апазыцыі падчас «Плошчы». Мне сумна, бо, здаецца, гэта — стыль барацьбы. І я наўмысна ня буду падводзіць вынікаў. Проста яшчэ раз паўтару: «У імкненні рабіць штосьці мы часта не задумваемся аб будучых выніках!» Праходзіць час, і мода старэе.

Юрка Бакур, Дзівін—Берасьце—Горадня

Чытач «НН» адстаяў права на льготы

11 траўня ў «НН» (№17) быў надрукаваны адказ на ліст чытача пад назовам «У прафсаюз — толькі з пісьмовай згоды працаўніка». Наш чытач паведамаў, што на ягоным прадпрыемстве адбываўся добраахвотна-прымусовы запіс у афіцыйны прафсаюз. Нягледзячы на пагражэнні, што пасля 1 траўня пазбавяць ільготаў і надбавак. «НН» змясціла каментар першага намесніка міністра працы і сацыяльнай абароны А.Коласа, які датычыўся акурат правоў працаўнікаў, якія не з'яўляюцца сябрамі афіцыйнага прафсаюза.

Цяпер Рэдакцыя атрымала ліст з падзякамі чытача. У лісьце паведамаў, што ён і яго калега дамагліся свайго — ад 1 траўня на іх распаўсюджваюцца ўмовы калектыўнай дамовы, і яны маюць права на ўсе льготы і надбавкі бяз «членства» ў афіцыйным прафсаюзе.

СП

Супраць прэзідэнта? Вылазь з маршруткі!

Адна жанчына пабачыла ў менскай маршрутцы партрэт прэзідэнта. Запытала ў кіроўцы: «Што тут у вас за ікона вісіць?» Кіроўца пакрыўджана адказаў, што гэта не ікона, а партрэт Аляксандра Рыгоравіча Лукашэнкі, прэзідэнта Рэспублікі Беларусь. Жанчына запытала ізноў: «А навошта тут гэты партрэт?» Замест адказу кіроўца спыніўся на бліжэйшым прыпынку і загадаў пасажыры выбірацца: «Вылазь! Я ворагаў народу вазіць не збіраюся!» Ледзь не пабіліся.

Пасажыр той маршруткі

Маладэчна па-наску прывітала гасьцей

Падчас Нацыянальнага фэстывалю беларускай песні і

паэзіі, які традыцыйна ладзіцца ў Маладэчне, актывісты дэмакратычнага руху на ўезьдзе ў горад, на дрэвах уздоўж аўтамабільнага мосту, вывесілі бел-чырвона-белыя сыцягі. Гэтае месца адно з самых прыгожых пры пад'ездзе да Маладэчна: старыя дрэвы ўтвараюць алею, якая разрываецца мостам пад чыгункай. Нацыянальныя сыцягі ўтварылі нібыта арку.

Акцыяй яны хацелі выказаць паважныя адносіны многіх жыхароў гораду да нацыянальных сымбалаў і прывітаць гасьцей фэстывалю, які сёлета прысвечаны 125-годдзю Янкі Купалы і Якуба Коласа.

Юрась Бусел, Маладэчна

Пількаўшчына ў заняпадзе

У Таварыстве Беларускай Культур у Літве стала традыцыйнай ладзіць падарожжы. Яшчэ ў сакавіку быў прапанаваны маршрут па Мядзельшчыне: Вільня—Камарова—Канстанцінава—Нарач—Мядзель—Пількаўшчына—Вільня.

Сонечнай раніцай на трох машынах выехалі з Вільні, праехалі мяжу. У Канстанцінаве ў нас была запланаваная сустрэча з краязнаўцам Янкам Драўніцкім. Разам наведвалі касцёл Маці Божай Нястомнай Дапамогі ў Шэметаве, помнік клясыцызму, пабудаваны ў форме крыжа, асабліва ўразлівыя вітражы выключнай мастацкай вартасці.

У Камарове, у якой захаваліся забудовы к.ХІХ—п.ХХ ст. Я.Драўніцкі паказаў пантэон на мясцовых могілках, раскажаў гісторыю, звязаную з родам Хамінскіх.

На другі дзень мы наведвалі Нарач (да 1964 г. Кабыльнікі), дзе нарадзіўся прафэсар Чэслаў Кудоба, ён адраджаў беларускае жыццё ў Вільні ў канцы 80-х, як памяць пра сябе пакінуў кнігу «Па Віліі».

У Мядзель было наведваньне выставы мастака Аляся Цыркунова ў краязнаўчым музэі. Партрэты Ф.Скарыны, Янкі Быліны, Максіма Танка. Засталіся мы вельмі задаволенымі выставай і тым, што музей быў у нядзелю адчынены.

Пількаўшчына — апошняя кропка падарожжа. Доўга шукалі дарогу, ніякіх указальнікаў няма. Дом, дзе нарадзіўся Максім Танк, Народны Пэат Беларусі, у заняпадзе, страху а адарваным шыфэрам хутка пацячэ, ніякай шыльды, якая б сьведчыла аб пэце, а ў дом нас нават не пусцілі, групу з пятнаццаці чалавек. І не віна ў гэтым хворага, пажылога брата Максіма Танка. На магіле таксама даўно ніхто ня быў, ляжалі выцвілыя штучныя кветкі, дротам прывязаны крыжык на магіле дзеда пэата.

Дзе ж вы, патрыёты? Можа ў

мясцовай школе не вывучаюць беларускую мову, ня ведаюць, хто тут нарадзіўся і знайшоў вечны спачын, праславіў на ўвесь сьвет гэты куточак Мядзельшчыны? Вярталіся сумныя, слоў для каментарыяў не было.

Леакадзія Мілаш, Вільня

Будуюць жыццё дзецям, ламаючы сваё

Кожны жыхар Беларусі быццам жыве ў дзьвюх краінах.

Краіна, дзе ўсё працавітае, дзе няма заганаў і супярэчнасцяў... Гэта тая краіна, якую нам малюць газэты і тэлебачаньне.

І краіна, дзе памірае мова, культура, дзе парушаюцца правы і законы...

Кожны мае права выбраць. Можна наступіць на асабістую годнасць, скарыцца і жыць у краіне прыдуманых шчасця, робячы кар'еру і прагнуць грошай. Але тады перастаеш быць чалавекам і ператварэся ў пешку ў чужой гульні.

Але шмат хто верыць у нашу свабодную, незалежную Радзіму, у сьветлую будучыню, у свае сілы. Яны будуюць жыццё ня толькі сваім дзецям, пры гэтым ламаючы свае жыцці, а ўсю сьвету.

Ня трэба жыць з думкай, што ад цябе нічога не залежыць. Наадварот! Устань з каналы, выкажы сваю думку, пастой за яе, і толькі тады ты зможаш адчуць сябе гаспадаром свайго жыцця.

Ганна, Менск

«НН» з радасьцю друкуе ў газэце і на сайце www.nn.by чытацкія лісты, водгукі і меркаваньні. З прычыны вялікага аб'ёму пошты мы ня можам пацвярджаць атрыманьне Ваших лістоў, ня можам і вяртаць неапублікаваныя матэрыялы. Рэдакцыя пакідае за сабой права рэдагаваць допісы. Лісты мусяць быць падпісаныя, з пазнакай адрасу. Вы можаце дасылаць іх поштай, электроннай поштай ці факсам.

Наш адрас:
а/с 537, 220050 Менск.
e-mail: nn@nn.by.
Факс: (017) 284-73-29

Полацак, спалены князем Уладзімерам, і найстарэйшая выява Сафіі — сэнсацыі селетняга археалагічнага сэзону.

Раскопкі на старажытным полацкім гарадзішчы ідуць усяго тры тыдні. Але ўжо далі некалькі сэнсацыяў. Адна зь іх — медны крыж з выявай князя, што трымае на далоні макет храму. «На малюнку выразна прасочваюцца тры апсыды, а менавіта наша Сафія мела іх у такой колькасці», — кажа кіраўнік экспедыцыі, кандыдат гістарычных навук Дзяніс Дук (**на здымку**). А хто ж князь, які трымае на далоні Сафію? Найхутчэй, святы

Зараз археолагі знаходзяцца над тэрыторыяй папалішча, датаванага X ст. «Мы маем шэраг знаходак, што сведчаць пра прыналежнасць гэтага слою да часоў захопу Полацку наўгародскім князем Уладзімерам», — распавядае полацкі археолаг. Большасць адшуканых тут рэчаў — знаходкі мілітарнага характару: рэшткі зброі, наканечнікі стрэлаў, таксама ёсць побытавыя рэчы і цацкі. Але галоўная мэта сёлетніх раскопак, пер-

XIMK.INFO

Археолаг адкапаў Полацак князя Рагвалода

Барыс, стрыечны дзед Усяслава Чарадзея, мяркую вучоны. Гэтая выява Сафіі — найстарэйшая са знодзеных.

Яшчэ адна знаходка — барэльф з выявай Божай Маці, што аплакае Хрыста. «Барэльф датаваны канцом XI — пачаткам XII ст., і гэта ня менш каштоўная знаходка, чымся крыж», — кажа спадар Дзяніс.

шых, дарэчы, пасля 1962 г., — адшукаць культурны пляст старажытнага Полацку IX ст., а таксама папырыць тэрыторыю доследаў.

Раскопкі працягнуцца да канца ліпеня. Пакуль яны прыпыненыя. Перапынак вымушаны — не хапае людзкога рэсурсу. Дагэтуль на старажытным гарадзішчы працавалі пераважна школьнікі з

мясцовых школаў. Археолаг чакае, калі скончыцца сесія ў студэнтаў. Для працы патрэбна ня болей за 30 чалавек, бо тэрыторыя раскопак невялікая. Даводзіцца шукаць паразумення з мясцовымі жыхарамі: капаюць жа на прыватным падворку. «З гаспадарамі пакуль ня сварымся», — смяецца Дзяніс Дук.

Сямён Печанко

Гісторыя ў ЭГУ: Усё, што вы хацелі б ведаць

Праграма «Гісторыя Беларусі і культурная антрапалогія» Эўрапейскага гуманітарнага ўніверсітэту ўнікальная. Само па сабе вывучэнне яе ў Вільні спрыяе разуменню ва ўсёсвятных кантэкстах. Дый сабраліся ў ЭГУ вядомыя навукоўцы: Генадзь Сагановіч, Андрэй Кіштымаў, Алесь Смалянчук, Сяргей Харэўскі. Большасць дысцыплінаў выкладаецца па-беларуску. Падрабязней пра навучанне ў ЭГУ распавёў прафэсар, дэкан факультэту мастацтваў і гісторыі культуры Аляксандар Каўбаска.

«Наша Ніва»: Куды пойдзе працаваць выпускнік літоўскага ўніверсітэту, скончыўшы курс «Гісторыі Беларусі»?

Аляксандар Каўбаска: Студэнты з такой шырокай адукацы-

яй — гісторыка-культуралогічнаю — запатрабаваныя і ў якасці выкладчыкаў, даследчыкаў, супрацоўнікаў музэяў. Для людзей, схільных да навуковых даследаванняў, у нас пачала працаваць магістарская праграма «Інтэрпрэтацыя і ахова культурнай спадчыны». Мінуты год паказаў, што яна цікавая для беларускіх выпускнікоў. Да нас прыйшлі людзі з розных сфер, з турбіэнэсу. Мы таксама праводзім неформальнае навучанне, прымаючы студэнтаў пятага курсу ВНУ.

«НН»: Вашая мэтадалёгія альтэрнатыўная мэтадалёгіі беларускіх ВНУ?

АК: Гэта, безумоўна, крок наперад у параўнанні са старой мэтадалёгіяй. Мы спадзяемся, што нашыя студэнты будуць ня толькі ведаць факты, але і карыстацца су-

часнымі мэтадамі ў іх інтэрпрэтацыі. У той жа час нельга выламаць з калена цалкам новую традыцыю.

Дарэчы, у плянах супрацоўнікаў праграмы выданне спецыялізаванага штогадовага часопіса, у якім будуць працы нашых выпускнікоў, выкладчыкаў, даследчыкаў.

Курсы, заяўленыя ў праграме, шмат у чым аўтарскія, і мы прапануем выкладчыку выбар: карыстацца гатовымі падручнікамі ці зрабіць рыдэры з уласных тэкстаў.

Неформальны ў нас падыход і да курсавых, дыплёмных працаў, тэмы якіх студэнт выбірае самасстойна, у адпаведнасці са сваімі зацікаўленасцямі.

«НН»: Выпускнікі здольныя адаптавацца да беларускага акадэмічнага асяродку?

АК: Баюся, не. Калі асяродак выкідае такіх навукоўцаў, як Сага-

новіч, Кіштымаў, Тарасаў. Але ўпэўнены: нашы гадаванцы натуральна ўліюцца ў эўрапейскі навуковы кантэкст.

«НН»: Ці не баіцеся, што многія ўспрымаюць ЭГУ як спосаб уцячы за мяжу?

АК: ЭГУ дае рэальную магчымасць навучацца далей у Эўропе, і ў такім жадаванні няма нічога кепскага. Іншая справа, што выпускніку прыйдзецца пераадольваць дыскамфорт, сутыкнуўшыся з побытавымі ці адміністрацыйнымі рэальнасцямі ў школах ці ўстановах Беларусі. Гэта і канфілікт паміж унутранай свабодой і ідэалагічнымі абмежаваннямі. Наколькі людзі дадуць рады гэтым праблемам, залежыць ад кожнага зь іх. Мы ўпэўненыя, што навучаем людзей для Беларусі.

Гутарыла Алена Пліска

Адсутнае зьвяно

Між *natio lituanica* ВКЛ і сучаснай беларускай нацыяй: кнігу Матыяса Ніндарфа рэцэнзуе Алег Дзярновіч.

Па-за гістарычнымі межамі былой Рэчы Паспалітай ці не найбольшую ўвагу на гісторыю Вялікага Княства Літоўскага зьвяртае нямецкая гістарыяграфія. Адметнасьць яе ў тым, што на базе стараннага вывучэньня польскай, літоўскай ды беларускай літаратуры сучасныя нямецкія гісторыкі пераходзяць да ацэнкі вельмі важных ці комплексных зьяваў, фактуюць увагу на мэтадалягічныя праблемы, падаюць шырокую панараму культурных і сацы-

яльных працэсаў. Беларускія гісторыкі, у сваёй масе, ухіляюцца ад падобнага, аддаючы перавагу стараннай прапрацоўцы асобных сюжэтаў. І маюць тут несумненныя заслугі. Працу ж гісторыка з Кілю Матыяса Ніндарфа пасьпелі высока ацаніць адмыслоўцы, яна ўжо атрымала ўзнагароду польскага «Агляду Ўсходняй Эўропы» за 2006 г. у катэгорыі замежных выданьняў.

У шырэйшым, мэтадалягічным, сэнсе тэма кнігі нямецкага дасьледчыка — гэта праблема «адсутнага зьвяна» («missing link») між сярэднявечнымі этнасамі (*nationes*) і сучаснымі нацыямі. Канкрэтна гэта абмяркоўваецца на прыкладзе Вялікага Княства Літоўскага ў часы паміж Люблінскай уніяй і

Niendorf, Mathias. *Das Großfürstentum Litauen. Studien zur Nationalbildung in der Frühen Neuzeit (1569–1795)*. — Wiesbaden: Harrassowitz Verlag, 2006. — 329 S. (Veröffentlichungen des Nordost-Instituts. Band 3).

Ніндарф, Матыяс. *Вялікае Княства Літоўскае, 1569—1795. Штудыі да ўтварэньня нацыі ў раннім Новым часе (1569—1795)*. — Висбадэн: Harrassowitz Verlag, 2006. — 329 S. (Публікацыі Паўночна-Ўсходняга Інстытуту. Том 3).

Сойм Рэчы Паспалітай. З шляхецкай нацыі не нарадзілася палітычная ліцьвінская нацыя.

Трэцім падзелам Рэчы Паспалітай.

На сыходзе Сярэднявечча канстатавала сябе *natio lituanica*. У яе рамках адрозьненні ў паходжанні, этнічнай і канфэсійнай прыналежнасці шляхты не былі знішчаныя, але іх значнасць была зніжана. Апошняя язычніцкая краіна Эўропы разам з тым далучылася да заходняга напрамку развіцця кантынэнту. Пасля заключэння рэальнай Уніі з Польшчай у 1569 г. Вялікае Княства Літоўскае зноў ішло сваім уласным шляхам. Кірунак стаў вызначацца ўсё больш цесным злучэннем з Польшчай, але пры гэтым Вялікае Княства фармальна не згубіла сваю самастойнасць, аж да гібелі дуалістычнай манархіі. Па сутнасці, самастойнасць ВКЛ абаяралася на тры кампаненты: міт пра паходжаньне ліцьвінскай шляхты ад рымлянаў, традыцыю вобразаў вялікіх уладароў на чале з вялікім князем Вітаўтам і, нарэшце, на ўласную прававую сыстэму, якая атрымала закончаную кадыфікацыю ў Статуце 1588 г.

Як адваротны выпадак — не адбылося далейшага развіцця літоўскага самаразумеўня. У прыватнасці, не дайшло да пастульвання спецыфічнай місіі Літвы, таксама не адбылося фармулявання па-ліцьвінску акцэнтаванай «канцэпцыі свабоды», аналягічнай уяўленьням у Польшчы ці ў іншых эўрапейскіх краінах. Усё слабей адчувалася тая падтрымка, якую літоўская самасвядомасць магла знайсці ў царкоўнай сфэры. Літва, якая пасля трыюмфальнага шэсця Контррэфармацыі пераважна шанавала вяшчэнства Папы, хоць адрознівала сябе знешне ад Швэцыі, Прусіі, Расеі, Крымскага ханства і Асманскай імперыі, але не ад Польшчы. Праўда, у рамках гэтых двухбаковых адносінаў культ Казіміра, абвешчанага ў 1602 г. сьвятым апекуном Вялікага Княства, у пэўнай ступені сыгналізаваў пра прэтэнзіі на раўнапраўе.

Падобным чынам шанаваньне культу Дзевы Марыі таксама звязвалася з палітычнымі выказваннямі, якія ідэнтыфікаваліся з супольнасцю шляхецкага народу Рэчы Паспалітай, часткова таксама з літоўскім і адпаведна русінскім акцэнтамі. Тое, што адрознівала гэтыя спробы ад нацыянальнай мабілізацыі ў сучасным сэнсе слова, было звязанае са спецыфікаю тагачаснага грамадства: культы Марыі і Казіміра раньняга Новага часу заставаліся неад’емна зьнітаванымі з саслоўным ладам. Галасы, якія ў духу гуманізму

Матыяс Ніндарф.

больш ці менш упэўнена звязвалі ўяўленьні пра ідэнтычнасць з адстойваньнем няпольскай народнай мовы, заціхалі непачутымі. Пасля інтэграцыі ліцьвінскай шляхты ў адзіны звяз з Польшчай, не пазьней чым з сярэдзіны XVII ст., бракавала аратараў, якія б маглі агучваць ды ажыццяўляць праграмныя ўяўленьні пра Вялікае Княства.

Спачатку традыцыйнае паняцце шляхецкай нацыі не падасца прыныпова памылковым. Якраз у выпадку ВКЛ вызначаная назва шляхты як нясучага слою ўказвае на якаснае адрозьненне ад «*natio*». Пасля вымірання Ягелёнаў па мужчынскай лініі ў 1572 г., увядзеньня выбарнай манархіі, а таксама, не ў апошнюю чаргу ў выніку ўсталявання рэальнай уніі з Польшчай, не ставала цэнтральнай фігуры, якая б была вылучаная з мясцовай дынастыі ды ідэнтыфікавала *natio lituanica*. Нават фізычная прысутнасць манархаў у Вялікім Княстве скарацілася пасля 1569 г. — вялікакняскі двор асірацеў. Замест яго магнатскія рэзыдэнцыі перанялі функцыі палітычных і культурных цэнтраў.

Праўда, пры больш блізкім разглядае паняцце шляхецкай нацыі аказваецца занадта схематычным, каб быць адэкватным складанай структуры грамадства. Фармальна гарантаванае раўнапраўе ў межах гэтага саслоўя зьяўлялася ў Вялікім Княстве яшчэ большай фікцыяй, чым у Кароне Польскай, з-за мацней выяўленай прасторавай дыферэнцыяцыі ды больш вялікіх сацыяльных кантрастаў. У палітычнай практыцы лёс краіны заўжды вызначала толькі малая колькасць сем’яў, не ў апошнюю чаргу з дапамогаю разбудаванай сеткі кліентэлы — сыстэмы залежнасці дробнай і сярэдняй шляхты

ад магнатаў-патронаў. Гэтая сетка вельмі хутка пачала пашырацца па-за межы ВКЛ на Польшчу ды знітавала іх.

Фактычны посьпех Контррэфармацыі ўяўляецца як працэс, які, праўда, падзяліў высакароднае і невысакароднае насельніцтва, але працякаў паралельна ў абодвух сляях. Гэтаму папярэднічала фаза інтэнсіўных рэлігійных канфліктаў, якія, у адрозьненне ад Захаду кантынэнту, толькі зрэдку прыводзілі да эскаляцыі гвалту. Паралельна з прасоўваньнем каталіцтва як у яго рымскім, так і грэцкім (уніяцкім) варыянтах польская мова прыныпова выйгравала. Паралельна з прасоўваньнем пальшчызны ў прыныпе выйгравала таксама беларуская мова, калі нават выключна як гутарковая мова. Літоўская ж, што выпясынялася, знаходзіла сабе распаўсюджаньне ўсё больш у друку.

Моўная і рэлігійная мабілізацыя адбывалася пры гэтым не паралельна і ўжо зусім ня ўздоўж сучасных нацыянальных межаў. Пазьней непасрэдна да ўжывання польскай мовы звярнуліся лідэры праваслаўя, якія карысталіся такой арганізацыйнай формай, як брацтвы, ды арыентаваліся разам з тым на іхны заходнецаркоўны прататып. Мадэль саслоўнага прадстаўніцтва ўрэшце ўплывала таксама на габрэйскае самакіраваньне, што, зь іншага боку, заставалася не без наступстваў для ідэнтыфікацыі гэтай групы насельніцтва з Вялікім Княствам. Як і праваслаўныя гараджане, габрэі таксама паводле сусветных узораў успрымаліся як элемент пануючага саслоўя.

Разам з тым, праца пацвярджае тэзы больш новых даследаваньняў, што ў Рэчы Паспалітай пэўныя інстытуцыянальныя і культурныя ідэалы становіліся супольным здабыткам, не зважаючы на этнічныя ці канфэсійныя межы. Але як Вялікае Княства Літоўскае ў раньні Новы час нельга зводзіць да ролі прыдатку Польшчы, таксама было б спрашчэньнем і інтэрпрэтаваць яго гісторыю толькі як працэс заняпаду сярэднявечнай велічы, ці як перадгісторыю сучаснага нацыяналізму. З гэтага пастуляту Матыяса Ніндарфа можна зрабіць выснову, што сучасным літоўскім і беларускім тэарэтыкам нацыі трэба вельмі асьцярожна падыходзіць да інструмэнтальнага выкарыстаньня спадчыны Вялікага Княства. Гаварыць можна, хутчэй, сапраўды пра здабыткі.

18 чэрвеня 1857 г. у Дзягільна, што недалёка ад Койданава, памёр Адольф Янушкевіч — паўстанец, дасьледчык, крэўны сваяк Касцюшкі. Праз 150 гадоў гурт энтузіястаў вырашыў адшукаць яго магілу. Піша Мікола Крывальцэвіч.

За год да сваёй сьмерці Янушкевіч вярнуўся з выгнаньня. На чужыне, у Сібіры, а затым на Урале, куды Адольф быў высланы за ўдзел у паўстаньні 1830—31 г., ён пражыў 24 гады. Лёс зводзіў Янушкевіча зь Яхімам Лелевэлем, Юльёшам Славацкім, Антоніем Эдвардам Адынцом. Менавіта ён стаў адным з герояў паэмы «Дзяды» Адама Міцкевіча. Яму прысьвяціў тры свае «сібірскія» вершы расейскі паэт Аляксандар Адоеўскі. У яго гонар пісаў вершаваныя радкі Антоні Адынец...

На Панскіх могілках

Старыя (Панскія) могілкі некалі знаходзіліся за ваколіцамі Дзягільна. Цяпер да таго ўзвышша каля рачулі падступаюць хаты вясцоўцаў. Недалёка, на высокім беразе рэчкі стаяў маёнтак Янушкевічаў, ад якога захаваўся мураваны гаспадарчы будынак. На тых могілках у другой палове XIX ст. знайшлі апошні спачын многія з роду Янушкевічаў.

Тутэйшыя жыхары, мякка кажучы, ня лепшым чынам абышліся з пахаваньнямі шаноўных землякоў. За саветамі магільных склепы ды пліты былі панішчаныя. Толькі калі ўважліва прыглядацца, сярод кустоў можна дзе-нідзе пабачыць параскіданыя дробныя камяні ды макаўкі валуноў. Могілкі ў пасылаеіныя гады рабавалі тутэйшыя людзі. З надмагільных пліт атрымліваліся добрыя жорны ды падмуркі. Некаторыя камяні і дагэтуль ляжаць на падворках сялян. На адным зь іх можна прачытаць: Грыбоўскі Францішак, жыў 15 гадоў і памёр 20 кастрычніка 1875 г.

У хмызьняку знаходзіцца і груба апрацаваны камень невялікіх памераў, на баку якога прасочваецца надпіс. Ня ўсе літары і асобныя словы можна прачытаць. Тэкст напісаны кірыліцай па-беларуску: «Міхал Васілевіч Калеснік, Ж 79 1882 год». Верагодна, што камень быў усталяваны нашчадкамі ў 1920-я: каліграфія напісання нагадвае школьныя прапісныя літары. Навучаньне па-беларуску вялося тут у «беларусізацыю», альбо ў другую усясьветную вайну.

Пошукі Адольфа Янушкевіча

Ініцыятыва пошукаў пахаваньня Адольфа Янушкевіча належыць няўрымсьлівай Ганьне Матусевіч з Койданава ды яе палымнай дачцэ Вераніцы. Ганьне ўдалося сабраць нас у кастрычніку 2006 г. на колішніх Янушкевічавых кладах. Колькі дзён мы секлі хмызьняк, рэзалі дрэвы ды палілі сьмецьце.

Археаліягичны пошук пачаўся пазней. На месцы аднаго з панішчаных пахаваньняў, сярод цаглянага і каменнага друку ўдалося раскапаць вялікіх памераў пліту з магілы Тэклі Янушкевіч. Пліта добра захавалася.

Тэкля з Сакалоўскіх Янушкевічава (1778—1860 г.), маці Адольфа, перажыла сына на тры гады. Яна была ўнучкай сястры Тадэвуша Касцюшкі, Ганны. Менавіта маці Адольф напісаў з выгнаньня большасьць сваіх лістоў.

Недалёка ад рэштак яе магілы праглядалася вялікая западзіна — сьляды яшчэ аднаго панішчанага пахаваньня. Раскопкі на ім мы правялі ў лістападзе. У яме, на месцы разрабаванай магілы, куды вясцоўцы скідалі сьмецьце, быў

знойдзены яшчэ адзін камень: «Міхалу Янушкевічу. Нарадзіўся 17 ліпеня 1841 г. Памёр 31 жніўня 1866 г.» На ўсю шырыню пліты, па літарам, нехта з вандалаў прасек глыбокую баразну, спрабуючы разьбіць камень на дзьве палавіны.

Міхал — пляменьнік Адольфа Янушкевіча, сын ягонага брата Януарыя і Марылі. Калі браты Адольфа Яўстах і Рамуальд вымушаны былі пасьля паўстаньня 1830—31 г. эміграваць у Францыю, менавіта на Януарыі і яго маці засталася гаспадарка і маёнтак у Дзягільне. Ён і маці пасылалі Адольфу грошы, кніжкі ды адзеньне ў Сібір. Міхал быў адным зь пяцёх дзяцей Януарыя.

Што вядома пра жыцьцё Адольфа Янушкевіча?

Адольф Міхал Валяр'ян Юльян Янушкевіч — сын Міхала Мерло Янушкевіча і Тэклі з Сакалоўскіх — нарадзіўся ў Нясвіжы 28 траўня (9 чэрвеня) 1803 г. Дзяцінства Адольфа прайшло ў вёсцы Вусава каля Капыля, якой валодалі Янушкевічы. У 1821 г. яны прыдбалі вёску Дзягільна, што побач з Койданавам. Адольф вучыўся ў дамініканаў у Нясвіжы, а затым быў узяты на Падольле на выхаваньне да дзядзькі Міхала Янушкевіча — былога ўдзельніка паўстаньня Касцюшкі. Пасьля Адольф вучыўся ў Вінніцкай гімназіі, у 1821 г. запісаўся на літаратурны факультэт Віленскага ўнівэрсытэту. Падчас вучобы ва ўнівэрсытэце быў блізка да Таварыства філярэтаў.

У 1826 г. у Камянцы-Падольскім Адольфа Янушкевіча абралі дэпутатам Цывільнай палаты ў Галоўным судзе. У тым жа годзе памёр яго бацька. Празь нейкі час па стану свайго здароўя Адольф Янушкевіч змушаны быў пакінуць дэпутатскую пасаду ў Камянцы-Падольскім і ўвесну 1829 г. паехаць «на

Маці — Тэкля Янушкевіч.

Адольф Янушкевіч.

воды замежныя». У гэты час ён піша адзін са сваіх вершаў — санэт «Ад'езд» — для Стэфаніі Гіноўскай, якой прызнаваўся ў каханні. Пазней, калі Адольф апынуўся ў выгнанні, Стэфанія імкнулася ехаць да яго ў Сібір, але той адгаворваў яе, хочучы для яе лепшай долі і шчасця. Пасля лянэння ў Карлсбадзе Янушкевіч накіраваўся ў падарожжа па Эўропе. У Рыме ён сустрэкаўся з Міцкевічам і Адынцом.

У верасні 1830 г. Янушкевіч вярнуўся на радзіму. Яўхім Лялевэль паведаміў яму пра падрыхтоўку ў краі паўстання. Адольф едзе спачатку на Падолье, а затым у Вільню, Коўна, Варшаву. Ён актыўна ўключаецца ў падрыхтоўку, уваходзіць у аргкамітэт Легіёну Літвы, Валыні, Падолья і Украіны. Янушкевіч быў прыхільнікам ідэй «маршу за Буг». Менавіта ён натхніў Юльёша Славацкага на напісанне «Маршу Літоўскага Легіёну». А Янушкевіч ахвяраў тысячы злотых на паўстанне, а ад імя маці перадаў у паўстанцкую касу пярсцёнак з брыльянтам. У сакавіку 1831 г. браў удзел у баях паўстанцаў каля Мацявіц у якасці ад'ютанта кіраўніка легіёну, дзе быў моцна паранены (сем ран — рукі, ногі і галавы), упаў з каня і быў захоплены ў палон. Разам з іншымі палоннікамі яго павезлі празь Берасце, Маскву, Сібірскае да Вяткі.

Лялевэль, разумеючы важнасць постаці Янушкевіча, рабіў захады па абмежаванні на яго-небудзь палоннага расейскага вайскоўца. Зь Вяткі ў 1832 г. Янушкевіча пераслалі ў Кіеў пад суд. На допытах Адольф не раскайваўся, сцвярджаў, што яго ўдзел у паўстанні быў асэнсаваным выбарам. Янушкевіча пры-

гаварылі да смерці праз павешанне, але пасля павешанне было замененае на пазбаўленне шляхецтва, канфіскацыю і бестэрміновую высылку ў Сібір. Тэклія Янушкевіч — маці Адольфа — у лістах да цара прасіла памілавання для сына, спасылаючыся на яго хваробы і раны. Усе прашэнні адхіляліся Мікалаем I. У траўні 1832 г. Янушкевіча завезлі ў Табольск.

У 1833 г. сярод высланых у Заходнюю Сібір саслала змова арганізаваць супольна з казахамі збройнае паўстанне («омский мятеж»). Змоўшчыкі плянавалі сысці ў Пэрсію альбо Індыю, а адтуль вярнуцца ў Эўропу. Іх пляны былі раскрытыя. Пасля расправы над арганізатарамі, высылных раскідалі па гарадах і вёсках Сібіры, аддаленых ад вялікіх трактаў. Янушкевіч апынуўся ў Ішыме.

У Ішыме адбываў пакаранне расейскі паэт і дэкабрыст Аляксандр Адоўскі. Янушкевіч сустрэўся з ім у 1836 г. Яны пасябравалі, Адоўскі прысвяціў Янушкевічу некалькі вершаў. Адольф падараваў яму кіпарысавую галінку, якую захаваў ад часу падарожжаў па Італіі — з магілы Ляуры, прыгажосць якой апяваў Пётрарка.

У Ішыме Янушкевіч перакладаў «Гісторыю захопу Англіі нарманамі» французскага гісторыка Аўгуста Т'еры, пісаў лісты сябрам, у тым ліку Адаму Міцкевічу. З прысланых яму кніг стварыў бібліятэку для ссыльных.

У жніўні 1841 г. Янушкевіча перавялі ў Омск і дазволілі працаваць на дзяржаўнай службе, а ў студзені 1842 г. быў прыняты на працу ў Канцылярыю памежнага начальніка Сібірскіх кіргізаў (казахаў) і прызначаны сакратаром камітэту па стварэнні праекту казаскага права. Летам 1843 г. Янушкевіч накіроўваецца ў службовае падарожжа па стэпах, вывучаючы жыццё казахаў-качэўнікаў — народу, зямля і культура якога заставаліся ў той час малавядомымі для эўрапейцаў. У 1845 г. ён даехаў да мяжы Казахстана з Кітаем. У 1846 г. Янушкевіч удзельнічаў у расейскай місіі генэрала Мікалая Вішнеўскага, якая з Омску дайшла па стэпе да гор Алатаў і возера Алакол.

У час падарожжаў ён веў дзёньнікі, у якіх дзень за днём пудоўнай літаратурнай мовай і дасканалым стылем апісваў свае назіранні за жыццём казахаў. З запісаў паўстае вобраз тагачаснага казаскага грамадства, падпарадкаванага царскай Расеі. Янушкевіч шмат увагі зьвяртаў на казаскі фальклёр, паданні, песні, вершы, звычаі, сьвяты. Ён прарочыў вялікую будучыню казахам, цаніў іх паэтычнасць, спачуваў ім. Захапленне культурай народаў, якія яшчэ ня зьведалі

ўплыву эўрапейскай цывілізацыі, засноўвалася ў Янушкевіча на ідэях рамантызму. Адольф бачыў у казахах увасабленне вольнага народу, не кранутага подыхам эўрапейскай цывілізацыі, сярод якога і ён пачуваўся свабодным чалавекам.

Дзёньнікі, лісты з падарожжаў па Казахстану былі выдадзеныя асобнымі кніжкамі ў Парыжы, а затым у Бэрліне (*Żywot Adolfa Januszkiewicza i jego Listy ze stepów kirgizkich*. T.2. Paryż, 1861; *Żywot Adolfa Januszkiewicza i jego Listy ze stepów kirgizkich*. Wydanie II, t.2. Berlin, 1875). Яны набылі вялікую папулярнасць. Напрыклад, у 1863 г. Іван Тургенеў пісаў П.Аненкаву: «Спраўдзіце, калі ласка (гэта вельмі важна), ці не перакладзіся з польскай на расейскую мову ў якім-небудзь часопісе «Лісты з кіргіскіх стэпаў» Адольфа Янушкевіча».

У перакладзе на расейскую мову частка яго твораў выйшла ў Казахстане ў 1966 г. Казаскі пераклад быў зроблены Мукашам Серкеевым у 1979 г.

Стан здароўя вымусіў Янушкевіча прасіць у жніўні 1849 г. звальнення з Канцылярыі ў Омску. Адчуваючы сябе моцна хворым, ён займаецца домам, стварае ўсходні музэй і збірае матэрыялы падарожжаў па Казахстану.

У 1852 г. брат Адольфа, Яўстах, пазнаёміўся з вядомым расейскім заводчыкам і паслом Анатолям Дзямідавым. Яўстах раскажаў яму пра лёс Адольфа і прасіў дапамагчы. Дзямідаў дамогся пераводу А.Янушкевіча ў Ніжні Тагіл — інспектарам саду ў рэзідэнцыі Дзямідава і яго бібліятэкарам.

Янушкевіч хварэў на сухоты, прадчуваў хуткую смерць. Просьбы сяброў і родных аб вызваленні не прыносілі поспехаў. Тым больш што браты Яўстах і Рамуальд — актыўныя ўдзельнікі паўстання — знаходзіліся ў эміграцыі. Толькі ў красавіку 1856 г. Аляксандр II падпісаў указ аб амністыі і Янушкевіч змог вярнуцца ў Дзягільна да старой маці і брата Януарыя. Праз год, 18 чэрвеня 1857 г., Адольф Янушкевіч памёр.

Вядома, што пахаванне Адольфа Янушкевіча месцілася недалёка ад магілы яго маці. У бэрлінскім выданні лістоў Янушкевіча цытуецца вершаваная эпітафія на магільным склепе Адольфа. Вядома, што гэты тэкст стварыў Антоні Эдуард Адзінец. У ёй ёсць такі радок: «... Бог ня меў слуг вярнейшых, край — больш годных сыноў». У прыпісе да эпітафіі можна было прачытаць наступны спадзеўны сказ да нашчадкаў: «Хоць і цягне пакуты перад вачыма людзьмі, аднак поўніцца надзея на яго бесьсьмяротнасць».

Пошукі пахавання працягваюцца.

Магіла льва на сьметніку

На Магілёўскім замчышчы будуюць праваслаўную царкву Піша Аляксей Бацюкоў.

На ўваходзе вас сустрэне надпіс «Здесь строится православный храм. Относитесь к этому месту благоговейно». Вы ўсё яшчэ ня верыце, што за гэтай брамкай у студэнта, які фатаграфавалі катлаван, ляцелі камяні? Што журналіста тут здалі ў міліцыю за тое, што візытоўка ў яго аказалася на лацінцы («амэрыканскі шпіён»)? Што рэдактарку гарадзкой тэлевізіі абкладалі мацкокамі? Што археолягаў тут іначай як жыдамасонамі не называлі? Што грамадзкаму актывісту, які пачаў спасылацца на Эвангелье, адказалі: «Ідзі ты са сваім Эвангельем»?

Вось баццошкі Андрэй на дне катлавану, у сіняй выпцвілай майцы калупае чорную плямину зямлі. Зямля чорная, бо за Саветамі тут быў нужнік. А наўерсе, філізафічна назіраючы за работай баццошкі, стаяць прыхаджане, што былі здольныя і на камяні і на мацкокі. Рыдлёвак ім хапіла б, але нашто корпацца. Гэта тыя людзі, якія кіравалі знішчэньнем ладнай часткі культурнага слою на магілёўскім замчышчы. Магчыма, яны і фундатары, таму маюць дастаткова аўтарытэту, каб указваць баццошцы, калі пачне мірыць бакі супрацьстаяння, яго месца — «а хто ты нам такой?!»

Гэтая гісторыя пачалася ў 2002 г. Магілёўская япархія атрымала дазвол пабудаваць у цэнтральным гарадзкім парку храм пакутнікам і воінам, што загінулі за айчыну ў XX ст. Магілёўскі археоляг, доктар навук Ігар Марзалюк веў раскопкі на меркаваным месцы забудовы — па пэрымэтры, вызначаным у праекце. Цягам тых жа гадоў хадзілі чуткі пра незадаволенасць высокага гарадзкога начальства ідэяй мець замест цэнтральнага парку храм. Пры тым, што амбітны праект пабудовы самага высокага ў краіне праваслаўнага храму ў іншым раёне гораду так і не завяршыўся. Пасля гучных знаходак сп. Марзалюка на замчышчы, якія на стагодзьдзе павялічылі ўзрост гораду, стала гуляць чутка пра таямнічую ініцыятыву замежных фундатараў пабудаваць на замчышчы замест храму музэй жывой археалёгіі з рэстаранайнай заады.

Ня дзіўна, што некалькі тыдняў таму прыхаджане актывізаваліся і сабралі 13 тысяч падпісаў за тое, каб пабудаваць на

замчышчы ўсё ж такі храм. А калі на абласной тэлевізіі акруглілі колькасць падпісаў да дзесяці тысяч, прыхаджане тэлефанавалі рэдактарам і вінавацілі іх у жыдамасонскай змове.

19 чэрвеня каля парку, пабачылі машыны, якія вывозілі з тэрыторыі замчышча зямлю. Не папярэдзіўшы анікога, без нагляду археолягаў, прыход храму пачаў капаць катлаван пад будаўніцтва. Яго пэрымэтар быў значна большы за той, што раней даследавалі археолягі. Тоны зямлі з культурным слоём вывозіліся проста на сьметнік да Дняпра. Пра тальнасьць размоў прыхаджанаў з грамадзкімі актывістамі можна меркаваць па першым абзацы. Прыехала тэлевізія, І. Марзалюк паведаміў пра здарэньне ў Мінкульт, гарвыканкам, у пракуратуру. Работы спыніліся. Да заўтра.

У наступныя дні работы вяліся з такім разлікам, каб сустрэць мінімум супраціву. Будаўнікі пчыравалі да ночы. На трэці дзень катлаван завяршылі, на чацьверты па пэрымэтры, які ахапіў ледзь ня дзьве траціны парку, зьявіліся яміны для слупоў агароджы. Капалі іх вечарам, зноў жа, без нагляду археолягаў.

Сычэны катлавану — зараз ён глыбіней ад 4,5 да 6 мэтраў — паказваюць археолягам, якую каштоўнасьць яны згубілі. Рысы культурнага слою акрэсьліваюць мяжу самага старога гарадзішча, засьведчыўшы, што ўжо ў X—XI ст. яно мела ўмацаваны вал і роў. Дагэтуль навукоўцы ведалі толькі абрысы пазьнейшай, насыпанай у пачатку XVI ст. пля-

цоўкі пад замак. Дасьледаваньня нармальна, гэтыя вал і роў далі б найкаштоўнейшую інфармацыю. А пакуль прыйдзецца задаволіцца кавалкамі керамікі, выкапанымі са сыцен катлавану. Яшчэ археолягам застаецца спадзявацца, што яны іншымі раскопак, побач з будоўляй, намацаюць тыя вал, роў, а мо і пасад, і гэта аўтаматычна пацьвердзіць, што Магілёў быў горадам на 200, 300 гадоў раней за 1267 г. Для Магілёва гэта азначае і тое, што ён нарэшце ўпішацца ў стандартную схему ўзьнікненьня гарадоў на беларускіх землях. Дагэтуль ён быў парадкальна «маладым».

Але катлаван гатовы, зямля на сьметніку, і ў нядзелю адбылося першая служба на месцы новага храму. У адрозьненьне ад «рэстаўрацый» і будоўляў у Горадні, Менску, Віцебску, у Магілёве ўсё адбылося хутка, незваротна, і безь ніякай ініцыятывы ўладаў. Патрэбы й не было — пэўна, спэцыфічны статус праваслаўнай царквы ў Беларусі дазваляе некаторым яе адпэтам разьбірацца з культурнымі каштоўнасьцямі самастойна.

Цяпер Ігар Марзалюк робіць на вольнай пакуль тэрыторыі парку накіды наступных раскопак і амаль штодня з памочнікамі перабірае горкі зямлі, вывезенай на сьметнік. Гэта пляцоўка плошчай у футбольнае поле, каб дасьледаваць яе ўсю, ня хоціць і году. Дый які сэнс — знаходкі маюць найбольшую карысьць у сваіх культурных сляях. Але работа ідзе — хто ведае, што за каштоўнасьць выкінулі на сьметнік цемрашалы.

Адзін з дваццаці васьмі

Сёлета гісторыку Міхасю Бічу магло б споўніцца 70 гадоў. Піша Алесь Смалянчук.

Раптоўная сьмерць у 1999 годзе перавала жыццё чалавека, які ў другой палове 80-х — пачатку 90-х быў адным з найбольш актыўных прыхільнікаў пераменаў у беларускай гістарычнай навуцы, непасрэдна прычыніўся да краху пракамуністычнай і прарасейскай трактоўкі беларускай мінуўшчыны, якая пазбаўляла беларусаў права на самастойную будучыню. Намесьнік дырэктара Інстытуту гісторыі Акадэміі Навук, прафэсар Міхась Біч узначальваў навуковы калектыў па распрацоўцы нацыянальнай канцэпцыі гісторыі Беларусі, якая перадвызначала асноўныя кірункі гістарычных дасьледаваньняў у 90-я.

Апошняя нашая сустрэча са спадаром Міхасём адбылася на пачатку траўня 1999 г. Размова ішла пра неабходнасьць напісаньня рэцэнзіі на школьны падручнік гісторыі Беларусі для 8 клясы. Апроч падручніка Міхася Біча (1997), напісанага ў межах нацыянальнага дыскурсу, у школьныя бібліятэкі паступіў падручнік Васіля Філімонава. Аўтар спрабаваў вярнуць у сыстэму школьнай гістарычнай адукацыі савецкі ідэялёгемы. Гэтая тэндэнцыя моцна хвалывала Міхася Біча.

Ён быў актыўным удзельнікам тых «баёў за гісторыю», якія разгарнуліся ў Беларусі ў 90-я і працягваюцца да сёння. Ён удзельнічаў у дыскусіях, абараняючы «беларускасьць» Кастуся Каліноўскага і Францішка Багушэвіча, якіх Уладзімер Казьбярук залічыў у «фальшывыя маякі і міражы» айчынай гісторыі. Пратэставаў і спрачаўся з прафэсарам Валерыем Чарапіцам, прыхільнікам «заходняускага» бачаньня беларускай гісторыі. Выкрываў павярхоўнасьць і нізкі навуковы ўзровень тэкстаў падручніка гісторыі Беларусі для студэнтаў ВНУ пад рэдакцыяй Яўгена Новіка і Георгія Марцуля (1998). Разам з дырэктарам Інстытуту Міхасём Касцюком адказваў на «пагромныя» артыкулы-даносы прафэсара Пятра Петрыкава, які вінаваціў кіраўніцтва Беларускай энцыклапедыі і Інстытуту гісторыі ў «русафобіі».

Праблемы зь дзяржаўнымі ідэолягамі ды іх дублёрамі з навуковага асяродзьдзя ў Міхася Біча былі і раней.

Міхась Біч у 60-я, калі толькі нараджаўся як навуковец.

Ужо адна зь першых публікацый малодшага навуковага супрацоўніка Інстытуту гісторыі выклікала абурэньне партыйных кантралёраў. Малады дасьледчык у артыкуле «У змаганьні за лепшую долю (да 60-годзьдзя газэты «Наша доля»)» (Полымя. 1966, № 8) паказваў навуковую неабгрунтаванасьць ідэялёгічных клішэ («рэакцыйнасьць», «буржуазны нацыяналізм», «здрада беларускаму народу» і г.д.), замацаваных за беларускім Адраджэньнем. Ня меншае абурэньне «гісторыкаў-прапагандыстаў» выклікалі публікацыі М.Біча, у якіх разглядалася месца і роля БУНДу ў рабочым руху Беларусі. Чуліся галасы, што аўтар ставіць пад сумнеў «марксісцка-ленінскую навуку пра гегемонію пралетарыяту». Але дасьледчык не саступіў. І ў тых гады, і пазней ён будзе праяўляць паслядоўную неталерантнасьць да прафэсійнай некампэтэнтнасьці калегіаў.

У 1986 г. Міхась Біч быў адным з аўтараў «ліста дваццаці васьмі» да Генэральнага сакратара ЦК КПСС Міхаіла Гарбачова. Яго аўтары, прадстаўнікі беларускай інтэлігенцыі, упершыню ў савецкай пасляваеннай гісторыі адк-

рыта выступілі ў абарону беларускай мовы і самой нацыі, якая ў выніку палітыкі савецкага «інтэрнацыяналізму» аказалася на мяжы духоўнай сьмерці. У лісьце прапаноўвалася ўвядзеньне беларускай мовы ў якасьці рабочай у партыйныя і дзяржаўныя органы ўлады.

Сёньня катастрофічна не хапае такіх людзей, як Біч.

Якраз адсутнасьць супраціву абярнулася фактычным зьнішчэньнем Інстытуту гісторыі АН як навуковай установы. Пазыцыя сучаснага кіраўніцтва Інстытуту (дырэктар праф. А.Каваленя) ня мае нічога супольнага з клопамі пра разьвіццё гістарычнай навукі. Гэта, хутчэй, клопат пра яе ліквідацыю. Многія дасьледчыкі, працы якіх сталі значным унёскам у беларускую гісторыяграфію рубяжа стагодзьдзяў, былі змушаны пакінуць Інстытут. Як падаецца, сучасную адміністрацыю Інстытуту хвалюе ня столькі навуковая вартасьць працаў ягонных супрацоўнікаў, колькі іх палітычная пазыцыя.

...Ах, кампрамісы, кампрамісы —
Стратэгі тонкая гульня.
А ўжо душу халоднай пысай
Вынохвае шпікоў гайня.

І ўжо ўсучыць лаўчыцца вораг
Свае паскудныя дары.
І ўжо сырэе гнеўны порак.
І ўжо тупеюць тапары.

А потым будзе кроў дыміцца,
Удараць боты па касцыях...
Ах, кампрамісы, кампрамісы!..
І рукі выпускаюць сыцяг...

(Г.Бураўкін)

Зрэшты, гісторыя не заканчваецца сёньняшнім днём. Беларускія гісторыкі ведалі і больш цяжкія часы. Хочацца спадзявацца, што памяць пра такіх дасьледчыкаў, як Міхась Біч, будзе гарантыяй нармалізацыі беларускай навуцы і вяртаньня навукоўцаў да сваіх непасрэдных абавязкаў, а менавіта да навуковага вывучэньня мінулага краіны і народу.

Няма славы безь дзяржавы

Ёсіп Броз Ціта — вядомы і невядомы. Піша Ёсяслаў Шатэрнік.

Сёлета спаўняецца 115 год маршалу Югаславіі Ёсіпу Брозу Ціта. Няшмат знойдзеца ў гісторыі XX ст. асоб, пра якіх існавала б столькі ўзаемавыключальных меркаванняў. Маршала параўноўвалі са Сталіным, Гітлерам, Мусаліні, Чэрчылем і дэ Голем. Яго абвяшчалі найлепшым сябрам СССР і самым небяспечным ворагам камунізму. Югаслаўскага лідэра вінавалі ў вялікасербскім шавінізьме і ў здзеках з сэрбаў. Кім жа быў Ёсіп Броз Ціта?

Будучы правадыр паўднёвых славян нарадзіўся ў 1892 г. на харвацка-славенскай мяжы. На той час гэта была Аўстра-Вугоршчына, і родная вёска Ёсіпа, Кумравец, знаходзілася акурат паміж аўстрыйскай і вугорскай часткамі імперыі.

Як і савецкія маршалы, Варашылаў і Блюхер, Ціта пачынаў як сьлюсар. У пошуках працы ён абышоў амаль усю імперыю. Галоўнай яго марай была эміграцыя ў Амэрыку, каб стаць «самым вялікім капіталістам».

З пачаткам Першай Сусьветнай вайны маладога харвата бяруць у аўстрыйскае войска. Там ён выяўляе сябе як храбры і адданы імператару салдат. Ідэі славянскага адзінства ці пралетарскага братэрства яго відавочна не хваляюць. Нават трапіўшы ў расейскі палон, Ёсіп не сьпяшаецца далучыцца да братоў-славян. Ціта вызваліла Кастрычніцкая рэвалюцыя. Вярнуўшыся на Радзіму, ён далучаецца да толькі што створанай югаслаўскай кампартыі.

У наноў створаным Каралеўстве Сэрбаў, Харватаў і Славенцаў было неспакойна. У каталіцкіх Харватаў і Славеніі былі незадаволеныя ўладай праваслаўных сэрбаў. Чарнагорцы не мірыліся са стратай дзяржаўнасьці. Альбанцам і македонцам забаранялася нават сьпяваць песні на сваёй мове. Усё гэта стварала спрыяльныя ўмовы для дзейнасьці рознага кшталту радыкалаў, да якіх належаў і Ёсіп Броз. З 1937 г. ён — кіраўнік кампартыі. Новаму генсеку даручаюць пераклад «Кароткага курсу ВКП(б)» — галоўнай кнігі камуністаў тых часоў.

Гэта сьведчыла, з аднаго боку, пра безумоўны давер цэнтру. А зь іншага боку пра тое, што асабліва важных задач Масква югаслаўскім камуністам не давала, ня верачы ў іх сілу.

Становішча змянілася з пачаткам вайны. У красавіку 1941 г. Югаславія была акупаваная і падзеленая паміж Нямецчынай і яе хаўруснікамі — Баўгарыяй, Вугоршчынай, Італіяй. Акупанты ўсталявалі бязлітасны рэжым, расстрэльваючы сотню мясцовых за аднаго свайго. Але самымі страшэннымі былі ўнутраныя разборкі. Асабліва жудасным быў тэрор, разьвязаны харвацкімі калябарантамі-ўсташамі супраць сэрбаў, габрэяў і цыган. У адным толькі канцлягэры «Янсевац» на тэрыторыі Харватыі загінула сто тысяч чалавек. Сэрбскія нацыяналісты-чэтнікі вынішчылі ў адказ харватаў і мусульман. Камуністы аказаліся адзінай сілай, якая стала над традыцыйнымі канфліктамі і вяла рэальную барацьбу з захопнікамі. Пад іх кіраўніцтвам ствараецца партызанская Народна-вызваленчая армія Югаславіі на чале з Ціта.

Імя Ціта набывае вядомасьць. Беларусы склалі прыпеўку: «*Танцавалі два бандыты: адзін Сталін — другі Ціта*». Галівуд стварыў фільм пра кіраўніка югаслаўскіх партызан. Самі немцы былі вымушаныя весці з ім перамовы.

У 1945 г. з дапамогай савецкіх войскаў партызаны занялі Бялград, была ліквідаваная ўстаская НХД (Незалежная Харвацкая Дзяржава). Да канца 1946 г. антыкамуністычны супраціў перастаў існаваць.

Цяпер Ціта мог заявіць аб сваіх за межнапалітычных амбіцыях. А яны былі немалыя: «*Удзельніца ў вырашэньні лёсаў Эўропы*». Ня больш — ня менш. Гэта азначала прэтэнзіі на населеныя славенцамі аўстрыйскія і італьянскія землі, у тым ліку на Трыест.

У 1946—48 г. Ціта лічыўся галоўным ворагам на Захадзе і першым сябрам у СССР. Рэзалюцыя Інфармбюро, што абвясціла Ціта ворагам камунізму, стала для ўсіх шокам.

І па сёньняшні дзень шмат хто ня можа зразумець, чаму пасварыліся два Язэпы — Сталін і Ціта.

Супярэчнасьці існавалі даўно. Масква была незадаволеная нежаданьнем Ціта ісьці на кампраміс з Захадам там, дзе гэтага хацелася Сталіну, узгадняць з цэнтрам пляны эканамічнага разьвіцьця. Югаслаўскія камуністы былі пакрыўджаныя на Маскву за позьняе прызнаньне (першапачаткова ў Крамлі стаўка рабілася на лідэра чэтнікаў Дражэ Міхайлавіча), нерэгулярную дапамогу ў час вайны. Далёка не гарманічна склаліся адносіны паміж братамі-славянамі і Чырвонай Арміяй. Апошняя кропляй стаў праект так званай Балканскай фэдэрацыі. Паводле пляну Масквы, Югаславія павінна была ўзяць частку донарскіх функцый у дачыненьні да братоў па сацыялістычным лягэры. У югаславаў былі іншыя пляны. Яны марылі аб новых тэрыторыях. Найбольшую цікавасьць традыцыйна выклікала Альбанія.

Альбанская кампартыя была створаная эмісарамі Ціта. Лідэры Энвэр Ходжа і Коча Дзодзэ па сутнасьці былі цітаўскімі пратэжэ і разгарнулі ў краіне барацьбу з «*антыюгаслаўскай дзейнасьцю*». Гэтага, аднак, аказалася недастаткова, і Бялград пачаў уводзіць у суседнюю краіну войскі. Сталін быў незадаволены. Грубыя дзеянні цітаўцаў пагражалі выклікаць новы балканскі канфлікт, што ставіла пад сумнеў трываласьць сацыялістычнага лягэру. З Масквы пайшлі загады — «*узяць Альбанію розумам*».

У югаслаўскім палітбюро пачалі адкрыта казаць, што ў СССР пануе вялікадзяржаўны шавінізм. Усё гэта ішло Сталіну на стол са стандартнымі высновамі: «*заселі шпіёны*», «*трацкісцкія настроі*». Але і ў Бялградзе не драмалі. Інфарматары Масквы былі выяўленыя і арыштаваныя. Так на сьвет зьявілася рэзалюцыя пра «*цітаўскую кліку забойцаў*».

«Кліку Ціта» абвінавачвалі ў вялікасербскім шавінізьме. Само прыняцьце рэзалюцыі Інфармбюро было прымеркаванае да гадавіны памятнай для сэрбаў Косаўскай бітвы. Сэрбаў абвінавачвалі ў чорнай няўдзячнасьці

Расеі, бязглуздай упартасці, дзікасці. Набор гэтых абвінавачанняў сабраны ў кнізе Арэста Мальцава «Югаслаўская трагедыя». На беларускую мову гэтага сталінскага ляўрэата пераклаў Алесь Стаховіч.

Альбанцы, наадварот, лічыліся найбліжэйшымі сябрамі СССР. Э.Ходжа пераарыентаваўся, расстраляўшы Кочу Дзодзэ як югаслаўскага шпіёна. Пры нявысветленых абставінах памёр у Маскве сябар Ціта, баўгарскі прэм'ер Георгі Дзімітраў. Любая назва з Масквой, сувязі зь югаславамі пачалі клясыфікавацца як «цітазм».

У «братніх» краінах Усходняй Эўропы пачалі выяўляць цітаўцаў. Пошук не абмінуў і БССР. У 1954 г. па абвінавачанні ў цітаізме быў арыштаваны міністар адукацыі Пётар Савіч.

Пачалі распрацоўвацца пляны ліквідацыі Ціта. Далікатную місію даручылі прафесійнаму тэарысту Ёсіфу Грыгулевічу, у мінулым сябру Таварыства беларускай школы, таварышу Максіма Танка па Лукішках. Грыгулевіч павінен быў трапіць у рэзыдэнцыю Ціта і заразіць ворагаў лёгкай чумой. Толькі сьмерць Сталіна перашкодзіла рэалізацыі бактэры-

ялагічнага тэарызму.

У Югаславіі ж пачалі вышукваць так званых «інфармбюроўцаў», тых, каго падазравалі ў сымпатыі да СССР. Для іх быў створаны адмысловы канцлягер «Голы Отак». Туды трапіла шмат партызанскіх герояў. Назву цітаўскіх спецслужбаў УДБ расшыфроўвалі як «убі друга бліжняга».

Канфлікт са Сталіным прымусіў Ціта перагледзець пляны будаўніцтва сацыялізму. Ад калектывізацыі адмовіліся, на прадпрыемствах было ўведзена «рабочае самакіраваньне», спыніўся ціск на рэлігію. У Югаславіі можна было бачыць усё — ад абстрактнага мастацтва да парнаграфіі. Для савецкіх турыстаў яна была спажывецкім раем. Для левых інтэлектуалаў — «сацыялізмам з чалавечым тварам», для лідэраў «трэцяга сьвету» — узорам удалага балянсаваньня паміж сацыялістычным Усходам і капіталістычным Захадам.

Ціта карыстаўся павагай у сьвеце і вёў жыццё гурмана. Амаратар аўтамабіляў, шыкоўных строяў, яхтаў. Такім паўстае Ціта ў апошнія гады. Аднак, як і ўсе дыктатары, пад канец жыцця ён рабіўся ўсё больш адзінокім. Сыходзілі паплечнікі. Галоўны прапа-

гандыст Мілаван Джылас быў адхілены за «празьмерную дэцэнтралізацыю». Начальнік УДБ Аляксандар Ранковіч — за «празьмерную цэнтралізацыю».

Апошняя жонка Ціта (афіцыйна ён быў жанаты тройчы) Ёвонка Будславіч трапіла пад хатні арышт. Прычыны мужавай няміласці дакладна не вядомыя, калі не лічыць кінутай аднойчы фразы: «Не люблю жанчын, якія ўмешваюцца ў палітыку».

Галоўную мэту Ціта бачыў у захаванні югаслаўскага адзінства. «Кожная з нашых рэспублік сама па сабе нічога не ўяўляе... Толькі разам», — казаў маршал. Аднак адзінства не выходзіла. Славенцы, харваты лічылі сябе эўрапейцамі і з пагардай глядзелі на баснійскіх, македонскіх, косаўскіх сялян, якіх называлі «бізантыйцамі». У Харватыі былі незадаволеныя непрызнаньнем сваёй мовы. У Сэрбіі — ігнараваньнем гісторыі Сэрбскага каралеўства. Штучным называлі вылучэньне баснійскіх мусульман у асобны народ. Тлела рэлігійная варажнеча.

Яднала краіну постаць Ціта і савецкая пагроза. Нягледзячы на афіцыйнае прымірэнне, з Масквы пастаянна ішлі намёкі на «інтэрнацыянальную дапамогу».

Сьмерць Ціта 4-га траўня 1980 г. пазбавіла Югаславію лідэра. А «перабудова» — вялікіх крэдытаў з Захаду. Пачалі прасьвятляцца «цёмныя плямы» цітаўскага жыццяпісу: удзел у сталінскіх чыстках 30-х, перамовы з немцамі, «Голы Отак».

У Сэрбіі маршала сталі называць сэрбскім катам, параўноўваць з усташаі. У Харватыі пайшлі чуткі, што Ціта зусім не харват Ёсіп Броз, а савецкі парашутыст. Цітаўская спадчына адкідалася, у тым ліку і ўсталяваныя ім рэспубліканскія межы. Вынікі добра вядомыя.

На сёньняшні дзень Ціта найбольш шануюць у Босьніі. Цітаўская эпоха для баснійцаў — гэта часы, калі суседзяў не забівалі з-за рэлігіі ці розьніцы ў гаворцы. У Харватыі і Славеніі Ціта згадваюць як славуэтага земляка. Магілу маршала ў Бялградзе наведваюць толькі сваякі і партызаны-вэтэраны.

Лёс Ёсіпа Броза Ціта пацвярджае слушнасьць слоў, сказаных некалі Цыцэронам Юлію Цэзару: «Вялікая слава твая, але калі ня будзе гораду Рыму, будзе яна толькі рэхам».

У Брне месяц будзе гучаць беларуская мова

Трыццаць беларускіх літаратараў будуць гасьцямі найбуйнейшага чэскага літаратурнага фэстывалю «Месяц аўтарскага чытаньня».

«Месяц аўтарскага чытаньня» — найбуйнейшы чэскі літаратурны фэстываль, які з 2000 году ладзіць выдавецтва й агенцтва «Větrné mlýny» («Ветракі»). Адбываецца ў часе тэатральных вакацыяў, штодня зь 1 да 31 ліпеня, у памяшканьні тэатру «Husa na provázku» («Гусь на канатце»).

У 2000—2004 гадах праграма фэстывалю ўключала адну літаратурную вечарыну штодня на працягу ліпеня.

Зь 2005 году колькасьць вечарынаў падвоілася: адна — прысьвечаная чэскай літаратуры, другая — прэзэнтуюе творцу з краіны — ганаровага госьця фэстывалю.

У 2005 годзе такімі ганаровымі гасьцямі былі славацкія пісьменьнікі, у 2006-м — нямецкія, сёлета гасьцямі фэстывалю будуць літаратары зь Беларусі.

Распачнуць фэстываль Уладзімер Арлоў ды Богдан Трояк, а завершаць Андрэй Хадановіч ды Іван Краўс. Сярод беларускіх удзельнікаў «МАЧ» — Лявон Вольскі, Алесь Разанаў, Ева Вежнавец, Наталка Бабіна, Вера ды

Віктар Жыбулі, Ігар Бабкоў.

Акрамя клясыкаў літаратуры на фэстывалі можна будзе пабачыць навінкі тэатральнага пэрформансу. Упершыню ў гісторыі фэстывалю Летняя кінэматаграфічная школа ва Ўгорскім Градзішчы прадставіць агляд незалежнага кіно ў цэнтры Брна.

Для прыезджых наведнікаў арганізатары прапануюць пасярэдніцтва ў пошуку і рэзэрвацыі пражываньня. Журналістам прадастаўляецца акрэдытацыя і ўсялякая дапамога.

Плата за ўваход на ўсе імпрэзы фэсту — добраахвотная. Адмыслова да фэстывалю падрыхтавалі праграмны каталёг, у якім можна знайсці асноўную інфармацыю пра кожнага з удзельнікаў.

Для тых, хто ня зможа патрапіць у ліпені ў Чэхію: вечарыны «МАЧ» можна будзе глядзець у Інтэрнэце на старонцы on-line www.autorskecteni.cz/by/. На гэтай старонцы можна знайсці таксама неабходныя адрэсы і кантакты арганізатараў.

Сямён Печанко

КАЛЯНДАР

Ліпень

3 — Дзень вызваленьня Менску ад нацыстаў (1944).

4 — Дзень Незалежнасьці ЗША.

7 — Іван у праваслаўных.

7 — 125 гадоў з дня нараджэньня народнага паэта Беларусі Янкі Купалы (1882—1942).

9 — 650 гадоў таму (1357) у Празе закладзены Карлаў мост.

11 — 75 год з дня нараджэньня Анатоля Анікейчыка (1932 – 1989), скульптара, пэдагога, народнага мастака Беларусі. Найбольш вядомыя працы – помнік Купалу і фантан «Купалінкі» ў парку імя Янкі Купалы, а таксама бюст паэта ў Араў-парку ў Нью-Ёрку.

12 — Сьвятыя Пятро і Павал у праваслаўных.

15 — Дзень Грунвальдзкае бітвы.

22 — Міжнароднае матэматычнае сьвята «дзень лічбы Пі».

27 — Дзень прыняцьця Дэкларацыі аб дзяржаўным суверэнітэце Рэспублікі Беларусь (1990).

У Віцебску адбудуюць дом Шагала і гатэль Бэлы

У Віцебску на вуліцы Пакроўскай, побач з музеем Шагала, будзе пабудаваны лёзненскі дом ягонага дзядзькі Зусмана, які маляваў геньяльны мастак. Карціна Марка Шагала «Дом у Лёзне» (1914 год) стала асновай для працы праекціроўшчыкаў. Даследчыкі перыядычна ўступаюць у спрэчкі: мо, менавіта тут нарадзіўся Шагала?

— А чаму ня ў Лёзьне? — пацікавіўся карэспандэнт «Звязды» ў дырэктаркі музэю Людмілы Хмяльніцкай.

— У Лёзне не засталася старой забудовы, дый канк-

рэтнае месца знаходжаньня дому дзядзькі Зусі, як называлі яго сваякі, ня высьветлена. А вось на Пакроўскай, побач з музеем Шагала, — пустое месца. Хацелася б аднавіць атмасфэру вуліцы, будынку часу Майстра. Дом дзядзькі — тыповы па сваёй забудове для Віцебску: першы паверх цагляны, а другі — драўляны.

У будынку адкрыюцца цырульня, кафэ, міні-гатэль. Будаўніцтва зойме два гады.

120-годзьдзе з дня нараджэньня Шагала адсьвяткуюць 07.07.2007. Шагала, які

нарадзіўся ў адзін дзень з Купалам, ганарыўся мноствам «7» у сваёй даце.

Яшчэ ў Віцебску адновяць на гістарычным месцы гатэль «Брозі», дзе жыла сям'я жонкі Шагала Бэлы.

Яе бацька на першым паверсе арандаваў памяшканьне для крамы гадзіннікаў і ювэлірных вырабаў...

Аляксандр Пукшанскі, «Звязда»

Старшыня Каларадзенка, абрабаваўшы калгас, рыхтаваўся да ўцёкаў. Але тут з'явіўся Бульбман — змагар зь несправядлівасцю...

Паэзія, якую бачаць

Экспазыцыя, прысьвечаная творчасці Рыгора Барадуліна, працягвае працу на сядзібе БНФ. На выставе экспануюцца творы з 13-га мастацкага плэнэру імя Я. Драздовіча, які штогод праходзіць на Віцебш-

чыне.

Важнае месца ў творах мастакоў займае партрэтны жанр, прадстаўлены рознымі па настроі ды плястыцы алейнымі і акварэльнымі партрэтамі Р. Барадуліна ў выкананні В. Кру-

ка, Ул. Сулкоўскага, А. Скаварады, А. Шыёнкі.

Значная роля нададзена пейзажу. Побач з натурна дакладнымі пейзажамі А. Шыёнкі знаходзім эпічныя кампазіцыі В. Крука і М. Таранды, лірычныя краявіды Я. Раманоўскага, рамантычны жывапіс І. Марачкіна, таямнічыя акварэ-

лі А. Карпана. Уражвае інсталіяцыя «Памяць матуль», якая спалучае элементы сымбалізму й постмадэрну.

Культурна-асветніцкім цэнтрам імя Язэпа Драздовіча, творчымі суполкамі «Пагоня» і «Віцебская акварэль» па выніках плэнэру выдадзены каталёг.

Эла Оліна

ЭКСПЭДЫЦЫЯ

Раскопкі пад Адрубамі

30 ліпеня — 12 жніўня ў Сьветлагорску арганізуецца моладзевая археалагічная экспэдыцыя. Месца раскопак — каля вёскі Адрубы Кабанаўскага сельсавету (Жлобінскі р-н). Экспэдыцыю ладзіць Таварыства беларускай мовы. Раскопкі кіруе навуковы супрацоўнік Інстытута гісторыі Акадэміі навук. **Прыём заявак на ўдзел — да 15 ліпеня.** Даведкі па т.: (02342) 3-43-12 (Вадзім Богдан), (029) 709-04-33 (Андрэй Музычэнка), e-mail: ekspedycja@tut.by. Падрабязная інфармацыя: <http://svetlahorsk.belarda.org/info/abviestki>

КАНЦЭРТ

Океан Ельзи

1 ліпеня ў аэрапорце «Менск-1» адбудзецца рок-

фэстываль з удзелам гурту «Океан Ельзи». **Пачатак а 19-й.** Квіткі: 640-61-06 і (017) 256 17 76.

ТЭАТАР

Купалаўскі тэатр

29 (пт), 30 (сб) — «Чорная панна Нясвіжа».

малая сцэна

29 (пт) — «Востраў Сахалін». 30 (сб) — «Варшаўская мэлёдыя».

ІМПРЭЗЫ

За незалежную Беларусь

1 ліпеня ў Менску адбудзецца фізкультурна-спартовае свята (пр. Пераможцаў). **Пачнецца яно а 9-й** з лыжаролерных забэгаў. **Каля Палаца спорту** адбудуцца выступы асілкаў, вершнікаў, гімнастаў, футбалістаў і, магчыма,

хакеістаў і фігурыстаў.

3 ліпеня аб 11-й ля стэлы «Менск — горад-герой» пройдзе вайсковы парад, а пасля яго — святачнае спартова-моладзевое шэсьце. **Увечары ў раёне аблэіску** пройдзе заключны галей-канцэрт акцыі «За незалежную Беларусь». **Пачатак а 21-й. А 23-й — салют.**

«Грушавы бальзам у Машэкі»

29 чэрвеня а 18-й у Магілёве пачнецца вечарына — прэзэнтацыя кнігі С. Балахонава «Імя грушы». У праграме: выступ, чытанні і сьпевы Сяргея Балахонава, сьпевы барда Андрэя Мельнікава, сцэнка «Гутарка двух гангстэраў», дыскусія па праблемах сучаснай культуры, конкурс для гледачоў. Інфармацыю аб месцы правядзеньня імпрэзы можна атрымаць па т.: (0232) 24-03-36; 388-35-61 (Алег) і на сайце

mahilou.org. Уваход вольны.

ВЫСТАВЫ

Рамантыка вобразу

Да 23 ліпеня ў мастацкім музэі адбываецца выстава твораў Анатоля Анікейчыка (1932—1989) «Рамантыка вобразу». Яна знаёміць пераважна з станкавымі творамі скульптара. **Вечар памяці**, прымеркаваны да 75-годзьдзя мастака, адбудзецца 11 ліпеня а 17-й.

Мой Менск

У галерэі візуальных мастацтваў NOVA (Веры Харужай, 16) да 20 ліпеня працуе выніковая фатавыстава конкурсу «Мой Менск».

Дзень гораду

Да 10 ліпеня ў М-Галерэі Інстытута імя Гётэ (Фрунзэ, 5) працуе выстава фатаздымкаў Вадзіма Качана «Дзень гораду».

Прэзэнтацыя «Начной чытанкі»

Радыё «Свабода» выдала мультымэдыйны дыск «Начная чытанка». На ім — запісаныя ў рамках праграмы «Начная Свабода» творы паўсотні аўтараў разам зь іх біяграфіямі і фатаздымкамі.

У зборніку — рэчы на любы густ і розных жанраў. Лявон Вольскі і Адам Глёбус чыталі свае казкі, Віктар Шалкевіч — міні-п'есы, Альгерд Бахарэвіч, Ева Вежнaveц і Югася Каляда — аповяданьні. Сяргук Мядзведзеў чытаў урывкі з пакуль ненадрукаванай па-беларуску кнігі амэрыканца Чака Паланюка «Байцоўскі клуб».

А найбольш у «Начной чытанцы» паэзіі — свае вершы чыталі Рыгор Барадулін, Уладзімер Някляеў, Алесь Разанаў, Міхал Анемпадыстаў, Джэці, Віктар Жыбуль, Андрэй Хадановіч.

Прэзэнтацыі дыску — 28 і 29 чэрвеня ў фальварку «Добрыя мысьлі» (вул. Магілёўская, 12). Па-

чатак а 19-й. Колькасьць месцаў абмежаваная, на прэзэнтацыю трэба прыйдзе першым. Дыскі змогуць атрымаць таксама і тыя, каму месца ня хопіць. Пазьней яго можна будзе замовіць праз электронны адрас nsvaboda@tut.by.

КІНО

Лаві хвалю

Лаві хвалю (Surf's Up)

ЗША, 2007, каляровы, 85 хв.

Рэжысэры: Эш Брэнан, Крыс Бак

Жанр: анімацыйная камэдыя

Адзнака: 6 (з 10)

Пінгвіня Кодзі марыць стаць сьлынным сэрфінгістам, як найлепшы сэрфэр усіх

Што будзе ў Будзе

Праграма фесту

1 ліпеня

Ад 14.00 — сустрэча і прывітаньне пілігрымаў

16.00 — сустрэча міжнароднай воднай пілігрымкі і гістарычнага крыжа.

17.00 — сьв. Імша (служачь айцы бэрнардыны).

18.00 — сьв. Імша для пілігрымаў зь Віцебскай дзяцэзіі (служачь біскуп Казімір Вялікаселец; сьпеў — пілігрымы).

20.00 — сьв. Імша для пілігрымаў зь Менска-Магілёўскай архідзяцэзіі (сьпеў — пілігрымы).

22.00 — Нешпары пра Найсьвяцейшую Панну Марыю

23.00 — Акафіст Найсьвяцейшай Паньне Марыі (сьпеў — хор Грэка-Каталіцкай Царквы).

2 ліпеня

0.00 — працэсія са сьвечкамі і ўрачыстая сьв. Імша (служачь біскуп Уладзіслаў Блін; сьпеў — хор «Залатая Горка»).

Ад 2.00 — моладзеве малітоўнае чваньне (пляц перад базылікай).

2.00 — Боская літургія паводле ўсходняга абраду (перад абразом Маці Божай).

4.00 — адарацыя Найсьвяцейшага Сакрамэнту (у базыліцы).

5.30 — «Гадзінкі» да Маці Божай.

6.00 — сьв. Імша (перад абразом Маці Божай).

7.00 — сьвяты Ружанец.

8.00 — сьв. Імша (служачь новапрэзьбітары; сьпеў — хор «Polonez»).

10.30 — выстаўленьне Найсьвяцейшага Сакрамэнту, літанія да Маці Божай, працэсія, багаслаўленьне Найсьвяцейшым Сакрамэнтам.

12.00 — урачыстая сьв. Імша (служачь каталіцкія біскупы Беларусі разам з Апостальскім Нунцыем арцыбіскупам Марцінам Відавічам; сьпеў — хор «Gloria»). На заканчэньне Імшы — гімн Te Deum.

Інфармацыю пра Санктуарый Маці Божай Будслаўскай можна знайсці на старонцы <http://budslau.catholic.by>

Т.: (01797) 3-13-73,
e-mail: budslau@catholic.by
<http://www.catholic.by>

НА ВЫХОДНЫЯ

часоў Вялікай Зі. І героя адбіраюць на кубак памяці Вялікага Зі. Недарэка Кодзі навучыцца перамагаць, але й зразумее, што сяброўства важнейшае за любыя прызы...

Анімацыйная камэдыя для сямейнага прагляду створаная як спартовы рэпартаж з закадравымі пытаньнямі, лёгкай камэрай і подпісамі: «Марскі вожык Іван, пінгвін Кодзі, чэмпіён сьвету па сэрфінгу Танк». Кампутарныя жывёлкі даюць інтэрвію, глыбакадумна закатваюць вочы, а ў подпісах пазначаюцца пінгвіновыя тытулы...

У «рэпартажы» здзіўляе неверагодная прамалёўка дэталёў: марскія хвалі выгля-

даюць сапраўднымі, камэра дрыгаецца, хроніка быццам узятая з тэлевізіі.

Грымасы птушак, кальмараў, зьвяроў пацешныя й жывыя. Кожны пэрсанаж стужкі — ад галоўнага героя да другаплянавага пінгвінці — мае свой непаўторны характар.

Акрамя «рэпартажнай дакумэнтальнасьці» амэрыканская карціна вабіць ненавязьлівым пасылам: «змагайся за перамогу, але сяброўства важнейшае за любыя прызы».

Добры адпачынак для ўсёй сям'і.

Андрэй Расінскі

АНДРЭЙ ЛЯНКЕВІЧ

ГІСТОРЫЯ Ё «НН»

Чэрвень 2007

Археолог адкапаў Полацк князя Рагвалода	19
Аляксандар Каўбаска. Гісторыя ў ЭГУ: ўсё, што вы хацелі ведаць	19
Алег Дзярновіч. Адсутнае з'яўна. Нямецкая кніга пра ВКЛ	20
Мікола Крывальцэвіч. Пошукі Адольфа Янушкевіча	22
Аляксей Бацуюкоў. Магіла льва на сьметніку	24
Алесь Смалянчук. Адзін з дваццаці васьмі. Памяці Міхася Біча	25
Усяслаў Шатэрнік. Няма славы безь дзяржавы. Ёсін Броз Ціта	26

КАЛІ Б...

...сьвяткаваньне 3 ліпеня праходзіла адпаведна ўстаноўкам аб тым, што ўсё мае быць рэнтабэльна.

МАЛЮНАК І ТЭКСТ ЛЕЎКА УШКІНА

— Мне, калі ласка, адзін білет на трыбуну для назіральнікаў параду, на месца галоўнакамандуючага. А льготы, прабачце, няма?

А ты падпішыся!

Каб рэгулярна атрымліваць «Нашу Ніву», проста паведаміце ў Рэдакцыю свой адрас. Адначасова Рэдакцыя зьвяртаецца з просьбай ахвяраваць на выданьне. Дэталі — **старонка 17.**

ПРЫВАТНЫЯ АБВЕСТКІ

БЕЛАРУСКАМОЎНЫЯ ШПАЦЫРЫ

Ад 18 гадзінаў штодзень у Віцебску беларускамоўныя шпацыры ў навакольні Дабравешчанскай царквы. Калі ласка, шпацыруйце на здароўе ды гаварыце па-беларуску, колькі душа просіць!

ПАДАРОЖЖЫ

Зьміцер Касцяловіч запрашае ў падарожжа 8 ліпеня (нядзеля) па маршруце: Менск — Мінойты — Бердаўка — Ліда — Крупава — Нецеч — Белагруды — Тарнава — Вавёрка — Менск. 13—16 ліпеня: Грунвальд — Мальбарк — Гданьск. Т.: 292-54-58; GSM 622-57-20, 509-12-16, 110-19-28

«НН» СТО ГАДОЎ З ВАМІ

Маёрэнгоф. Васілю Васілюку. У кожным нумары даводзіць, што «ня сорам звацца беларусам», што мова наша «ня простая» — было бы залішне. Пішэце аб чым-колі больш жывым.

«Наша Ніва». №24. 1907

ВОЛЬНЫ ЧАС

ГМКГА «Талака» запрашае гомельцаў прыняць удзел у сьвяткаваньні Купальля ў ноч з 6 на 7 ліпеня. Гэтаксам шукаем на сьвята дудар з дудой. Т.: 341-66-94. Іншыя матэрыялы рубрыкі — **старонка 30.**

Наша Ніва

незалежная газета

заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991

галоўныя рэдактары «Нашай Нівы»:

З.Вольскі (1906), А.Уласаў (1906—1914),

Янка Купала (1914—1915), А.Луцкевіч,

У.Знамяроўскі (1920), С.Дубавец (1991—2000).

сакратарка рэдакцыі

Наста Бакшанская

шэф-рэдактар

Андрэй Дынько

галоўны рэдактар

Андрэй Скурко

мастацкі рэдактар

Сяргей Харэўскі

заснавальнік

Мясцовы фонд выданьня

газэты «Наша Ніва»

Прыватнае прадпрыемства

«Суродзіцы»

выдавец

АДРАС ДЛЯ ДОПІСАЎ:

220050, Менск, а/с 537

Tel/fax: (017) 284-73-29, 8-029-613-32-32,

8-029-707-73-29.

E-mail: nn@nn.by

On-line: www.nn.by

© НАША НІВА. Спэцыяльна на «Нашу Ніву» абавязковая. 12 палос фарматам А2, 6 друк. арк. Друкарня РУП «Выдавецтва «Беларускі Дом друку». Менск, пр. Ф.Скарыны, 79. Рэдакцыя не нясе адказнасьці за зьмест рэкламных абвестак. Кошт свабодны. Пасьведчаньне аб рэгістрацыі прыкладнага выданьня №581 ад 4 ліпеня 2002 г., выдадзенае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь. Юрыдычны адрас: 220101, г. Менск, пр. Ракасоўскага, 102-71. Р/р 3012206280014 у МГД ААТ «Белінвестбанк», Менск, код 764.

Наклад 2239. Газэта выдаецца 48 разоў на год.

Нумар падпісаны ў друк 23.00 27.06.2007.

Замова № 3493.

Рэдакцыйны адрас: Ракасоўскага, 102-71.